

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Teija Marita Taskinen

TALOUSRIKOLLISUUS SUOMESSA

Liiketalous ja matkailu

2009

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Teija Taskinen
Opinnäytetyön nimi	Talousrikollisuus Suomessa
Vuosi	2010
Kieli	Suomi
Sivumäärä	50
Ohjaaja	Tuula Hartman

Opinnäytetyöni aiheena on talousrikollisuus Suomessa. Keskityn työssäni kuvaamaan talousrikollisuutta yleensä sekä sen yleisimpiä tekemuotoja. Lisäksi pyrin tuomaan esille millainen rangaistuskäytäntö Suomessa vallitsee talousrikosten osalta sekä kuinka paljon poliisiin tutkittavaksi tulee vuosittain talousrikoksia.

Tavoitteenani on selvittää mitä on talousrikollisuus ja sen käsitteen alle kuuluvat rikoslaisissa rangaistaviksi säädetty, työhöni valikoituneet teot, miten ne ilmentyvät ja kuinka niistä rangaistaan, millainen prosessi talousrikosten tutkinta on ja kuinka yleistä talousrikollisuus on Suomessa.

Tutkimusmateriaalina käytän oikeuskirjallisuutta, rikoslakia, lainvalmistelutöitä sekä oikeustapauksia. Talousrikollisuudesta löytyy myös suhteellisen paljon oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemiä tutkimuksia, joiden tilastotietoja käytän työssäni hyväkseni.

Talousrikollisuudella on yhteiskunnalle paljonkin negatiivista vaikutusta etenkin taloudellisessa mielessä. Talousrikollisuuden tutkinta on hidasta ja työlästä, joten se vaatii paljon resursseja. Talousrikoksista saadut rangaistukset puhuttavat paljon, sillä usein ne ovat tiukempia kuin rangaistukset, joita saadaan henkeen ja vereen kohdistuvista teoista.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Liiketalouden koulutusohjelma

ABSTRACT

Author	Teija Taskinen
Title	Economic Crimes in Finland
Year	2010
Language	Finnish
Pages	50
Name of Supervisor	Tuula Hartman

The topic of this thesis is Economic Crimes in Finland. The focused was on describing economic crime in general together with the most common methods of it. Another aim was to bring forth what kind of a punishment policy is prevailing in economic crime cases in Finland and how many crimes are reported to the police every year.

The goal was to examine what economic crime is and the methods which are punishable in criminal law. Also how such crimes appear and what are the punishment measures, what kind of process economic crime investigation is and how common it is in Finland.

As research material were used a literature on justice, criminal law and some legal precedents. A few research studies based on economic crimes were found, some of the statistics I was used in this Bachelor's thesis.

Economic crime has an negative influence on society, especially economically. Investigation of economic crimes takes a lot of time and resources. The punishments which are given for conducting economic crime cause a lot of discussion and debate, because often the punishments are tighter than punishments in crimes which are focused on people.

Keywords   Economic Crime, Tax Evasion, Accounting Crime, Obligor
Crimes, Money Laundering

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	3
1.1 Työn tavoite	3
1.2 Työn rajausta.....	4
1.3 Tutkimusmenetelmä.....	4
2. TALOUSRIKOLLISUUS.....	7
2.1 Talousrikollisuuden määritelmä.....	7
2.1.1 Talousrikollisuuden tyypit	8
2.2 Historia ja lainsäädäntö.....	8
2.2.1 Talousrikollisuuden torjuntaohjelma	10
2.3 Talousrikollisuuden piirteitä	10
2.4 Talousrikosprosessi	11
2.4.1 Talousrikosprosessin kesto.....	13
2.5 Talousrikosten tekijät tutkimuksen mukaan.....	15
3. VEROPETOS.....	17
3.1 Veropetoksen määritelmä rikoslain mukaan.....	17
3.2 Veropetosten esiintyminen.....	19
3.3 Veropetosten rangaistavuus	21
3.4 Ennakkotapaukset	21
4. KIRJANPITORIKOS.....	24
4.1 Kirjanpitorikoksen määritelmä rikoslain mukaan	24
4.2 Kirjanpitorikollisuuden esiintyminen.....	26
4.3 Kirjanpitorikosten rangaistavuus	28
4.4 Ennakkotapaukset	29
5. VELALLISEN RIKOS	32
5.1 Velallisen rikoksen määritelmä rikoslain mukaan	32
5.2 Velallisen epärehellisyysrikokset.....	34

5.3 Velallisen petosrikokset	35
5.4 Velkojansuosinta	36
5.5 Velallisen rikosten esiintyminen	36
5.6 Velallisen rikosten rangaistavuus.....	37
5.7 Ennakkotapaukset	38
6. RAHANPESURIKOS.....	39
6.1 Rahanpesurikoksen määritelmä rikoslain mukaan.....	40
6.2 Rahanpesurikosten esiintyminen.....	42
6.3 Ennakkotapaukset	43
7. JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO.....	45
LÄHDELUETTELO	

1 JOHDANTO

Punnitsin pitkään ja hartaasti opinnäytetyöni aihetta miettien mikä olisi se oikea, johon jaksaisin paneutua antaumuksella ja joka pitäisi mielenkiintoni yllä pitkään. Oikeudenalasta olin pitkään kahden vaiheilla, perhe- vai rikosoikeus? Syksyllä 2009 olin päässyt itseni kanssa sen verta yhteisymmärrykseen, että aiheet olivat tiivistyneet kolmeen eri vaihtoehtoon, isän oikeudet huoltajuuskiistoissa, testamentti ja lopulta voiton vienyt talousrikollisuus.

Mielenkiintoni talousrikollisuuteen heräsi työni kautta. Työskentelen satunnaisesti Toholammin Osuuspankilla, ja osittain työnkuvaani on kuulunut poliisin pyytämien selvitysten teko talousrikosepäilyjä varten. Lisäksi talousrikollisuus on ollut niin sanotusti tapetilla kotipaikkakunnallani suurehkon kansainvälisen rahanpesurikosepäilyn takia jo pitkään. Syyttämispäätös tulee tämän kevään aikana. Talousrikollisuus on mielestäni aina ajankohtainen aihe, joka nousee enemmän pinnalle ja kansan tietoisuuteen heikkoina taloudellisina aikoina.

1.1 Työn tavoite

Tavoitteena on perehtyä talousrikollisuuteen ja sen yleisimpiin ilmentymismuotoihin veropetos, kirjanpitorikos, velallisen rikos ja rahanpesu. Keskeisenä tavoitteena on saada jokaisesta tekotavasta kattava käsitys lainsäädännön ja tekotapojen ilmentymisen kannalta. Pyrin vastaamaan kysymyksiin mitä on talousrikollisuus, millainen on talousrikosprosessi, kuinka talousrikollisuus ja sen eri tekotavat ilmenevät, kuinka yleisiä talousrikokset ovat ja miten niistä keskimäärin rangaistaan.

Lisäksi työ tulee keskittymään rangaistuskäytäntöön niin ennakkotapausten kuin rikoslain sääntelyn pohjalta, pyrkien vastaamaan kysymykseen miten talousrikoksista keskimäärin rangaistaan. Tilastotietoja rangaistuskäytännöistä ei juuri ole saatavilla, muutamaa oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemää tutkimusta lukuun ottamatta, joten niitä täytyy tarkastella hyvin yleisellä tasolla.

1.2 Työn rajaus

Keskityn työssäni yleisimpiin talousrikoksiin ja niiden tekotapoihin, joita ovat veropetos, kirjanpitorikos, velallisen rikos ja rahanpesu. Käytännönläheisyyttä työhöni saan Korkeimman oikeuden ja hovioikeuden ennakkotapausten kautta.

Petoksen ja kavalluksen olen jättänyt työstäni tietoisesti pois. Näitä on vaikea luokitella pelkästään talousrikoksiksi, koska osa on ns. tavallisia yksilörikoksia ja vain osa talousrikollisuutta. Jussi Tapanin talousrikosoikeudellisessa tutkimuksessa käy ilmi, että kun tilastojen mukaan vuosittain poliisin tietoon tulee noin 10 000 -15 000 petosrikosta, näistä 2 000-3 000 eli noin viidesosa voitaisiin luokitella talousrikoksiksi (Tapani, Jussi 2004, 23-24).

Arvopaperimarkkinarikokset olen jättänyt työstäni pois. Myöskään yrityssalaisuusrikoksia ja virkamiesten tekemiä esim. lahjontaan liittyviä rikoksia en tässä työssä käsittele, vaikka ne kuuluvatkin tekotavoiltaan ja sääntelyltään talousrikoksiin. Ympäristörikoksia käsitellään yleensä täysin omana kokonaisuutenaan, mutta osittain näitäkin pidetään talousrikoksina. Nämä olen kuitenkin jättänyt työstäni pois.

Talousrikollisuuteen liittyvää lainsäädäntöä löytyy useista laeista. Tässä olen kuitenkin keskittynyt vain siihen, mitä rikoslaisissa säädetään. Jokaisesta talousrikoksen osa-alueesta ja tekotavasta säädetään muissa laeissa yksityiskohtaisemmin mm. kirjanpitolaki, verolainsäädäntö ja laki rahanpesusta. Mielenkiintoni ja painopiste työssäni on kuitenkin niiden rangaistavuus rikoslain mukaan.

1.3 Tutkimusmenetelmä

Tässä työssä olen teoriaosuuden apukeinoina käyttänyt pääasiallisesti kirjallisuutta, lainsäädäntöä sekä lainvalmistelutöitä, elektronisia julkaisuja sekä Internetlähteitä. Tutkinnallinen osio rangaistuskäytännöistä koostuu talousrikollisuuden ennakkotapauksista niin hovi- kuin korkeimman oikeuden kautta sekä osittain kirjallisuudesta.

Työ lähtee liikkeelle johdannosta, jossa esittelen hieman taustaa, tavoitetta ja sitä kuinka olen työni rajannut, eli mitä olen laajasta alueesta jättänyt ihan suosiolla käsittelemättä. Seuraava kappale kertoo yleisesti talousrikollisuudesta ja sen tyypeistä eli eri ilmentymismuodoista, talousrikollisuuden määritelmästä, historiasta, lainsäädännöstä, piirteistä sekä talousrikosprosessista. Kappaleen päättää Hannu Niemen ja Martti Lehden vuonna 2006 tekemä tutkimus siitä, ketkä ovat talousrikosten tekijöitä.

Kahden ensimmäisen kappaleen jälkeen pääsen pureutumaan itse tekotapoihin ja niistä yleisimpiin eli verorikoksiin, kirjanpitorikoksiin, velallisen rikoksiin sekä rahanpesurikoksiin. Kunkin kappaleen alussa on ote siitä, kuinka rikoslaissa kyseisestä tekotavasta säädetään. Osittain lainkohdat ovat hieman pitkiä, mutta mielestäni ilman niitä työ olisi jäänyt vajavaiseksi eikä lukija pääsisi kunnolla kyseessä olevan tekotavan ytimeen.

Lainkohtien jälkeen on yleistä selvitystä yleiskielellä tekotavoista, tekijöistä, rangaistuskäytännöistä jne. Kunkin tekotavan ilmentymistä ja rangaistuskäytäntöjä on pohdittu sekä selvennetty yleisyyttä 2000-luvulla taulukon avulla. Kappaleet päättää kunkin tekotavan osalta ennakkotapaus joko Korkeimmalta oikeudelta tai hovioikeudelta tai molemmilta.

Talousrikoksista löytyi suhteellisen hyvin ja helposti ennakkoratkaisuja Korkeimmalta oikeudelta, osittain jopa niin paljon, että ilmeni valinnanvaikeutta sen suhteen, mikä olisi hyvä esimerkki työhöni. Hovioikeuden tapauksien kanssa oli hieman ongelmallisempaa eikä jokaisesta työhöni päätyneestä tekotavasta ennakkoratkaisua löytynyt. Ajatukseni oli saada jokaisesta tekotavasta esimerkit 2000-luvulta, niin hovi- kuin Korkeimman oikeuden puolelta. Tässä en ihan onnistunut, sillä muutaman tapauksen jouduin ottamaan 1990-luvun loppupuolelta eikä jokaisesta löytynyt kummankaan puolelta sopivaa tapausta. Ongelmallisimmaksi koitui rahanpesurikos, sillä rahanpesun luonteesta johtuen löytyneissä päätöksissä pääpaino oli esirikoksella. Yksi oli kuitenkin pureutunut käsittelemään ainoastaan rahanpesun osuutta sulkien esirikoksen täysin omaksi asiaksi.

Työni päättää johtopäätökset ja loppuyhteenveto, jossa pyrin tiivistämään saadut vastaukset kysymyksiini. Lisäksi pohdin hieman nykytilannetta.

2. TALOUSRIKOLLISUUS

Talousrikollisuus lisääntyy yhteiskunnan kärsiessä huonosta taloudellisesta tilanteesta. Talousrikollisuudella on merkittävä yhteiskunnallinen vaikutus, sillä sen on arvioitu tuottavan vuosittain yli 5 miljardin euron suuruiset tappiot. Euromääräisen taloudellisen vahingon lisäksi talousrikollisuus aiheuttaa talouselämään häiriöitä, jotka vaarantavat yhteiskunnan, elinkeinoelämän ja kuluttajan taloudellista turvallisuutta. (Valtioneuvosto 2006; Talvela 1998, 135)

2.1 Talousrikollisuuden määritelmä

Talousrikollisuuden käsitettä on vaikea määritellä yksiselitteisesti. Tyypillisesti talousrikollisuudella tarkoitetaan liike- ja yritystoimintaan liittyviä oikeudettomaan hyötyyn tähtäviä rikoksia. Määrittelyä täydennetään vielä lisäämällä määritelmään ”verrattava vastaavanlainen toiminta”, jotta esim. rahanpesu- ja verorikokset sisältyisivät määritelmän alle. Toisaalla taloudellinen rikollisuus on määriteltä kahtia jakaen; toisaalta kysymys on yhteiskunnan julkistaloutta tai taloudellista järjestystä vastaan kohdistuvista rikoksista ja toisaalta taloudellisen toiminnan yhteydessä tehtävistä rikoksista. (Koponen, Lahti 2007, 10)

Suomen sisäasiainministeriön mukaan talousrikollisuudella tarkoitetaan ”yrityksen julkishallinnon, tai muun yhteisön toiminnan yhteydessä tai niitä hyväksi käyttäen tapahtuvaa, oikeudettomaan, huomattavaan välittömään tai välilliseen taloudelliseen hyötyyn tähtäävää rangaistavaa tekoa tai laiminlyöntiä”. Yrityksen toiminnan yhteydessä tapahtuva verorikos, kirjanpitorikos, velallisen rikos, arvopaperimarkkinarikos ja osakeyhtiörikos ovat aina talousrikoksia. Tämän määritelmän mukaan rangaistavaa on myös lakisääteisten ja taloudellisten velvoitteiden laiminlyönti, kuten verojen maksun ja työturvallisuusmääräysten laiminlyönti. (Sisäasiainministeriö 2008)

Talousrikollisuutta sivuavana määritelmänä voidaan pitää harmaata taloutta, joka on harmaan talouden selvittelytyöryhmän toimesta määriteltä lailliseksi liike- ja yritystoiminnaksi, josta ei suoriteta lakisääteisiä veroja ja maksuja (Vuorinen Sami; HE 336/1994). Talousrikollisuus on osa laajempaa rikollisuuden muotoa, jos-

ta voidaan käyttää synonyymeina myös termejä organisaatorikollisuus, rikollisuus ja valkokaulusrikollisuus. Kun puhutaan organisaatio- tai yhteisörikollisuudesta, on kyse rikoksista, jotka voivat tapahtua vain yrityksen tai yhteisön toiminnan yhteydessä. Valkokaulusrikollisuus voi olla mahdollista myös yksilötekonä, esimerkiksi kun ajetaan yritys konkurssiin tai tehdään petos työskenneltäessä hyvässä yhteiskunnallisessa asemassa. (Laitinen, Alvesalo 1994, 12)

2.1.1 Talousrikollisuuden tyypit

Talousrikoksiin kuuluvat talouselämän rikokset, joissa rangaistaviin tekoihin tai laiminlyönteihin syyllistytään laillisen liiketoiminnan yhteydessä joko yhteisön, yksityishenkilön tai molempien hyödyksi. Julkishallinnon virkamiesten talousrikollisuus kuten esimerkiksi lahjonta kuuluu talousrikosten piiriin. Myös maataloudessa tai säätiöissä tai muussa yritystoimintaan verrattavassa toiminnassa tehdyt rikokset katsotaan olevan talouselämän- eli talousrikoksia. (Hakamo ym. 2009, 39).

Talousrikoksiksi sanotaan erilaisia rikostyyppisiä, joita yhdistää taloudellisen hyödyn tavoittelu. Tällaisia ovat esimerkiksi verorikokset, kirjanpitorikokset, velallisen rikokset, rahanpesurikokset, arvopaperimarkkinarikokset sekä virka- ja luottamusrikokset ja osa petosrikoksista sekä ympäristörikokset. Talousrikollisuuden tekojen kirjo on laaja, mahdollisia rikosnimikkeitä on yli sata. (Hakamo ym. 2009, 22)

2.2 Historia ja lainsäädäntö

Talousrikollisuus ja sen torjunta nousee aina kausittain yhteiskunnan keskustelun aiheeksi (Hakamo ym. 2009, 37). Ensimmäisiä laajoja tutkimuksia ja väitöskirjoja talousrikollisuuteen liittyen on 1980-luvulta (Lahti ym. 2007, 10). Vuonna 1992 Gary S. Becker sai Nobel-palkinnon osittain panoksestaan rikostaloustieteen edelläkävijänä. Häntä onkin pidetty modernin rikostaloustieteen pioneerina, erityisesti jo vuonna 1968 kirjoittamansa artikkelin ”Crime and Punishment: An Economic Approach” ansiosta (Kanniainen, Määttä 1998, 115).

Suomessa ensimmäinen laajempi keskustelu aiheesta on käyty 1970-luvulla, kun laadittiin erilaisia esityksiä ja pohdittiin talousrikosten vaikutuksia työryhmissä. Kuitenkin vasta 1990-luvulla syntyi voimakas tarve talousrikosten torjunnan tehostamiselle. Tämän ansiosta talousrikostorjunta otettiin kansalliseksi painopistealueeksi, johon osoitettiin lisäresursseja talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaohjelmista. (Hakamo ym. 2009, 37)

1980-luvulla alettiin kiinnittää entistä enemmän huomiota taloudellisten rikosten kysymyksiin niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa. Merkittävä käännekohta tapahtui 1983, kun oikeusministeriö vahvisti rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen tapahtuvan vaiheittain ja totesi, että kiireisimmin uudistusta tarvitsi mm. julkista taloutta vastaan tehtyjä rikoksia ja keskeisiä varallisuusrikoksia koskeviin sääntelyihin. Kyseisenä vuonna valmistui myös taloudellisen rikollisuuden selvitystyöryhmän mietintö. (Kanniainen ym. 1998, 115)

Julkinen mielenkiinto talousrikollisuuteen hiipui Suomessa 1990-luvun lopulla ja nähtävissä oli, että torjuntaan ei enää sitouduttu niin voimakkaasti, niin poliittisesti kuin viranomaistenkaan keskuudessa. Poliittisen kiinnostuksen heikentyminen johti käytännössä talousrikostutkinnan toiminnan heikentymiseen. 2000-luvun alun jälkeen tilanne on kuitenkin jo korjaantunut ja resursseja riittää myös talousrikosten tutkintaan. (Hakamo ym. 2009, 36-37).

Kun lähdetään hakemaan lainsäädännöstä viitteitä talousrikollisuuteen, säännöksiä löytyy mm. rikoslain useasta luvusta, kirjanpitolaista, osakeyhtiölaista, verolainsäädännöstä ja arvopaperimarkkinalaista. Viimeaikaisten lainuudistusten tavoitteena on ollut tehostaa rikoksella saadun omaisuuden takaisinsaantia ja jäljittämistä. (Lahti ym. 2007, 4-5)

Talousrikosoikeus on rikosoikeuden keskeinen osa-alue, mutta suhteellisen uusi oikeuden lohko verrattuna yleisesti rikoslakiin. Lama-ajasta talousrikoksia koskeva sääntely on muuttunut verrattain paljon ja varsinkin sanktiot ovat kasvaneet voimakkaasti. Vuonna 2003 pantiin toimeen merkittävä talousrikossäännösten osittaisuudistus. (Hakamo ym. 2009, 37)

2.2.1 Talousrikollisuuden torjuntaohjelma

Valtioneuvosto on tehnyt jo neljä periaatepäätöstä talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjumisen hyväksi. Torjuntaohjelmat ovat olleet vuosille 1996-1998, 1999-2001, 2002-2005 sekä 2006-2009. Uusin torjuntaohjelma on ollut voimassa vuoden 2010 alusta. (Hakamo ym 2009, 37) Torjuntaohjelman tavoitteena on taloudellisen rikollisuuden laaja, monipuolinen ja monivaiheinen torjuminen, ennalta estäminen sekä talousrikollisuuden aiheuttamien haittojen vähentäminen (Kalliokoski Tapani).

Ratkaisevana tekijänä torjuntaohjelmien synnyssä on pidetty Suomen talouden lamaa. Torjuntaohjelmien tarkoituksena on muun muassa lisätä talousrikostutkijoiden virkoja, perustaa talousrikossyyttäjiä virkoja, kehittää poliisin talousrikoskoulutusjärjestelmää, kehittää viranomaisyhteistyötä, luoda uusia työkaluja talousrikollisuuden havaitsemiseksi, panostaa reaaliaikaiseen talousrikostutkintaan sekä rahoittaa tieteellistä tutkimustyötä ja lisätä kansalaisten tietoutta talousrikollisuudesta. (Hakamo ym. 2009, 37)

2.3 Talousrikollisuuden piirteitä

Talousrikoksilla tavoitellaan usein taloudellista hyötyä, suuria tuottoja tai pienempiä kuluja. Rikoksesta saattavat hyötyä sekä itse organisaatiot että rikokseen osallistuvat yksilöt. Kansainvälisen tutkimuksen mukaan yleisimmät motiivit talousrikoksen tekemiselle ovat ahneus ja mahdollisuus. Ahneudella tarkoitetaan sitä, että rikoksen tekijä tavoittelee parempaa taloudellista asemaa tai valtaa. Mahdollisuus puolestaan syntyy heikkojen sisäisten kontrollien vaikutuksesta, jolloin rikoksen tekijä uskoo, että kiinnijäämisen riski on pieni. Myös taloudellinen ahdinko saattaa ajaa elinkeinonharjoittajan tilanteeseen, jolloin hän kokee rikokseen turvautumisen ainoaksi keinokseen selviytyä vaikeuksistaan ja jatkaa toimintaansa. (Lehtonen 1986, 8)

Talousrikokset ovat usein hyvin suunniteltuja ja niiden tekijöinä saattaa olla useita henkilöitä. Talousrikoksen tekijä on usein työntekijänä talousrikoksen uhriksi joutuvassa yrityksessä, hän on tyypillisesti korkeassa asemassa organisaatiossaan ja

työskentelee talousosastolla. Suurin osa talousrikoksen tekijöistä on miehiä ja iältään yleensä yli 30-vuotiaita. Talousrikoksen uhriksi voivat joutua osakkaat ja yhtiömiehet, velkojat ja takaajat, työntekijät, kuluttajat, kilpailijat, ihmiskunta tai valtio. (Laitinen ym. 1994, 17)

2.4 Talousrikosprosessi

Useat tahot kontrolloivat ja valvovat markkinoiden toimijoita, jotta talousrikollisuuden aiheuttamilta häiriöiltä vältyttäisiin. Kontrollia ja valvontaa on hajautettu eri viranomaisille, kuten vero- ja tulliviranomaisille, avustuksia myöntäville viranomaisille sekä poliisille. Esimerkiksi poliisissa työskentelee noin 400 talousrikostutkijaa, jotka ovat erikoistuneet juuri talousrikosten tutkintaan (Talvela 1998, 137).

Talousrikosprosessi kuten rikosprosessikin jaetaan neljään päävaiheeseen: esitutkinta, syyteharkinta, oikeudenkäynti tuomioistuimessa ja rangaistuksen täytäntöönpano. Esitutkinnassa selvitetään poliisin tietoon joko annettujen tietojen ja ilmoitusten perusteella tulleet tai poliisin oman valvontatoiminnan tuloksena esiin tulleet rikokset, sen teko-olosuhteet, asianosaiset ym. asiat. Talousrikokset tulevat poliisin tietoon lähes poikkeuksetta poliisin oman tai muiden viranomaisten valvontatoiminnan kautta, suurimman osan kuitenkin arvioidaan jäävän kokonaan piiloon. Arvioidaan, että vain noin 5-10 prosenttia yrityksen havaitsemista talousrikoksista ilmoitetaan poliisille riippuen rikostyyppistä ja aiheutuneista vahingoista. Huomattavaa on myös se, että yritykset eivät edes havaitse suurinta osaa niihin kohdistuvista talousrikoksista. (Hakamo ym. 2009, 26)

Esitutinnan keskeisin tarkoitus on selvittää, onko epäilystä rikoksesta aihetta nostaa syytetä. Talousrikoksissa näyttö perustuu asiakirjanäyttöihin ja kuulusteluihin. Poliisin tekemä esitutkintapöytäkirja perustuu täysin näihin ja sen mukaan syyttäjä tekee aikanaan päätöksen kuinka epäiltyä syytetään. Jos tutkinnassa ilmenneet seikat osoittavat, että ketään ei voida asettaa syytteeseen, tutkinnanjohtaja tekee päätöksen tutkinnan lopettamisesta. (Vuorinen 2002, 40-43)

Talousrikosten esitutkintaa Suomessa harjoittaa valtakunnallinen poliisi, jonka tehtävänä on ammattimaisen ja järjestäytyneen talousrikollisuuden torjunta valtakunnallisesti ja kansainvälisesti, alueelliset talousrikosyksiköt, eräiden kihlakuntien poliisilaitosten talousrikostutkintayksiköt ja -ryhmät sekä poliisilaitosten yksittäiset talousrikostutkijat. Tutkintaa on pyritty keskittämään 16 alueelliseen tutkintayksikköön, jotka toimivat Helsingissä, Vantaalla, Espoossa, Kouvolassa, Lahdessa, Hämeenlinnassa, Turussa, Porissa, Tampereella, Jyväskylässä, Kuopiossa, Seinäjoella, Vaasassa, Kokkolassa, Oulussa ja Rovaniemellä. (Hakamo ym. 2009, 28)

Lisäksi on olemassa vuonna 2005 perustettu esikäsittely-yksikkö pääkaupunkiseudulla. Se käy läpi Helsingin, Espoon ja Vantaan kihlakunnissa sekä keskusrikospoliisissa olevat ja niihin tulevat talousrikosilmoitukset ja laatii niihin tutkintaprosessia koskevan ehdotuksen sekä muodostaa kokonaiskuvan pääkaupunkiseudun talousrikostutkinnan tilasta resurssien kohdentamisen, koordinoinnin mahdollistamisen ja päällekkäisen työn estämiseksi. Vuonna 2006 kyseinen esikäsittely-yksikkö laajeni siten, että myös pääkaupunkiseudun ulkopuolisilla talousrikosyksiköillä on mahdollisuus hyödyntää palveluita tutkinnan keskittämisen ja syyttäjäjärjestelyihin liittyvissä asioissa. (Hakamo ym. 2009, 28) Rahanpesurikoksille on vuonna 1998 perustettu oma rahanpesun selvittelykeskus keskusrikospoliisin yhteyteen selvittämään rahanpesurikoksia (Poliisi).

Talousrikosten torjunta ja ennalta ehkäiseminen vaatii useiden eri viranomaisten yhteistyötä. Monet viranomaiset osallistuvat talousrikoksen esitutkintavaiheeseen. Esimerkiksi verottajalla on hyvin suuri rooli verorikosten paljastumisessa ja arvopaperimarkkinarikoksia tutkitaan lähes aina vain silloin, kun Rahoitustarkastus on tehnyt asiasta ilmoituksen. (Hakamo ym. 2009 29)

Talousrikosasioiden käsittelyä on pyritty siis keskittämään niin poliisin kuin syyttäjänkin puolelta. Valtakunnansyyttäjä on nimennyt talousrikosasioihin erikoistuneita avainsyyttäjiä. Erikoistuvien, oman alansa erikoisosajien, avainsyyttäjien nimeäminen on ollut käytäntönä vuodesta 2000 lähtien. (Hakamo ym. 2009, 30)

Syyteharkinnassa verrataan epäillyn tekoa rikoslain teonkuvaukseen esitutkintatapöytäkirjan pohjalta ja selvitetään täyttyykö tunnusmerkistö ja epäillyn syyllisyys. Syytteen toteennäyttäminen ei aina välttämättä johda rangaistukseen, sillä tuomioistuimella on valta jättää tuomitsematta. Rangaistuksen perusvaihtoehtoina ovat sakko, yhdyskuntapalvelu sekä ehdollinen ja ehdoton vankeus. Talousrikosten osalta keskeisin tuomio on menettämisseuraamus, eli rikoksella saavutetun taloudellisen hyödyn menettäminen valtiolle. (Hakamo ym. 2009, 28)

2.4.1 Talousrikosprosessin kesto

Rikoslain uudistamisen ja torjuntaohjelmien myötä talousrikosprosessikin on kehittynyt, mutta edelleen siinä on paljon kehitettävää. Etenkin enemmän huomiota tulisi kiinnittää talousrikostutkinnan ja tuomioistuinprosessin pitkäkestoisuuteen. Apulaisoikeuskansleri Jaakko Jonkka toteaaakin aiheesta, että ”rikosasioihin liittyvien viranomaisprosessien sujuvuutta, prosessien kulkua tulisi kehittää yhteistyössä viranomaisten kesken”. Prosessia tulee myös katsoa kokonaisvaltaisesti, jotta ei käy niin, että kun yksi osapuoli tehostaa toimintaa, esimerkiksi poliisi tehostaa tutkintaa, asiat ruuhkautuvat toisessa oikeusprosessin vaiheessa. (Hakamo ym. 2009, 21)

Rikosjutuissa prosessin kesto voidaan laskea esitutkinnan aloittamisesta siihen kun tuomio luetaan. Esimerkiksi kirjanpito- ja konkurssijutuissa keskimääräinen käsittelyaika on neljä vuotta, viisi vuotta tapahtumasta mikäli annetaan hovioikeuden tuomio. Erityisesti esitutkintavaihetta usein pidetään ongelmallisena sen pitkäkestoisuuden vuoksi, keskimäärin yli 500 päivää. (Hakamo ym. 30)

Suomi on saanut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta huomautuksia rikkoutuneesta kohtuullisen käsittelyajan velvoitteesta 18 tapauksessa. Useimmat ovat koskeneet nimenomaan talousrikosasioita, joissa pisimmät käsittelyajat ovat. Valtakunnansyyttäjävirston mukaan keskimääräinen syyteharkinta-aika talousrikoksissa on ollut 208 päivää vuonna 2004, 242 päivää vuonna 2005 ja 288 päivää vuonna 2006. Kasvu johtunee poliisien lisääntyneistä tutkintaresursseista, mutta samaa lisäystä ei ole talousrikossyyttäjät saaneet. (Hakamo ym. 2009 30-31)

Vuodesta 1996 lähtien Suomen poliisi on kansainvälisesti ainutlaatuisella tavalla tilastoinut talousrikoksia rikostietojärjestelmään. Järjestelmään kerätään tietoa niin juttukokonaisuuksista ja niihin sisältyvien rikosten määrästä kuin rikosten tekotavoista, tutkinta-ajoista, poliisin tietoon tulleiden arvioitujen vahinkojen määrästä ja takaisin saaduista rikoshyödyistä. (Hakamo ym. 2009, 21)

Alla olevassa taulukossa esitutkinta-ajan kesto on laskettu rikosilmoituksen tekoajasta esitutkinnan valmistumiseen eli siihen päivämäärään, jona esitutkintapöytäkirja on kirjattu. Syyteharkinta-aika puolestaan on laskettu esitutkinnan valmistuspäivästä haastehakemuksen valmistuspäivämäärään. Käräjäoikeuskäsittelyn kesto on laskettu siitä, kun haastehakemus siirretään syyttäjän tietojärjestelmästä käräjäoikeuden järjestelmään eli kun haastehakemus on valmistunut siihen, kun asiasta annetaan tuomio. Hovioikeuskäsittelyn pituus laskettiin asian vireille tulosta hovioikeudessa tuomion antopäivään samoin kuin Korkeimman oikeuden käsittelyaika. (Korkeimman oikeuden raportti)

Taulukko 1. Talousrikosprosessin keskimääräinen kesto eri vaiheissa 2007

Poliisi (esitutkinta)	Syyttäjä (syyteharkinta)	Käräjäoikeus	Hovioikeus	Korkein oikeus
516 pv	268 pv	304 pv	412 pv	162 pv

Taulukon luvut perustuvat tutkimukseen oikeudenkäynnin kesto talousrikoksissa, jonka ovat koonneet Marian Johansson ja Kaarlo Hakamies Korkeimpaan oikeuteen vuonna 2007 tulleiden tapausten perusteella.

Talousrikos-määritelmän alaisia juttuja tuli poliisiin tietoon 1 573 kappaletta vuonna 1997, 1 231 kappaletta vuonna 1999, 1 729 kappaletta vuonna 2003, 1 614 kappaletta vuonna 2006 ja 1 527 kappaletta vuonna 2007. Vuodesta 2004 lähtien poliisi on päättänyt enemmän juttuja kuin kirjannut uusia. Tilastointijärjestelmän mukaan talousrikosjuttujen tutkinta-ajat ovat nousseet vuodesta 1997 lähtien. (Hakamo ym. 2009, 39-40)

Tämän hetkinen tilanne näyttää talousrikostorjunnan kannalta hyvältä ainakin poliisin tunnuslukuja tarkasteltaessa: avoimien juttujen määrä on laskenut, vanhojen juttujen osuus laskenut ja tutkinta-aikoja on saatu lyhennetyksi aikaisemmasta. Ongelmia torjuntatyöhön edelleen kuitenkin liittyy paljon. Tutkinta-aika tavoitetta 250 vrk ei ole saavutettu, viranomaisten tietoon tulee vain murto-osa talousrikoksista, toimintaympäristön muutokset ja niistä johtuvat uudenlaiset talousrikosten tekotavat asettavat uusia haasteita sekä lainsäädännölle että viranomaisille, talousrikosprosessin hitaus sekä yksityiskohtaisen tiedon puute rikosprosessin eri vaiheisiin kuluvasta ajasta ja eri toimijoiden välisistä viiveistä. (Hakamo ym. 2009, 41)

2.5 Talousrikosten tekijät tutkimuksen mukaan

Hannu Niemi ja Martti Lehti ovat tehneet vuonna 2006 oikeuspoliittiselle tutkimuslaitokselle kattavan tutkimuksen talousrikollisuuden rangaistuskäytännöistä. Tämän tutkimuksen yhteydessä myös tyypillisimmät talousrikosten tekijät on tutkittu. Aineistona on käytetty alioikeudessa vuosina 1994-1996 tuomituista veropetoksista, kirjanpitorikoksista ja velallisen rikoksista saatuja tietoja. Tutkimuksessa käytetty aineisto on iältään hieman vanha, mutta mielestäni se kuitenkin kuvaa myös nykypäivän talousrikosten tekijöitä kattavasti.

Käräjäoikeudessa verorikoksista, kirjanpitorikoksista ja velallisen rikoksista aikavälillä 1994-1996 tuomituista 89 prosenttia oli miehiä, pienin miesten osuus oli kirjanpitorikoksissa 83 prosenttia ja suurin osuus törkeissä veropetoksissa 95 prosenttia. Keski-ikä tutkitussa aineistossa oli 44 vuotta, alhaisimmillaan 41 vuotta veropetoksissa. 60-70 prosenttia tuomituista oli 35-54-vuotiaita, kaikki tuomitut ovat tekohetkellä olleet täysi-ikäisiä. Kaikki talousrikokset kyseisellä aikavälillä oli tehty täydessä ymmärryksessä.

Pääosa tuomituista toimi johtavassa asemassa, toimitusjohtajana tai hallituksen jäsenenä. Joka kuudes törkeän veropetoksen tai kirjanpitorikoksen tehneistä oli yksityisyrittäjiä, velallisen rikoksissa kahdeksan prosenttia.

Tuomituista joka viidennellä oli rikosrekisterimerkintä aiemmista rikoksistaan. Tässä kohtaa rikoslajierot olivat kuitenkin huomattavat: kirjanpitorikoksista tuomituista joka neljänneksellä oli rikosrekisteri, aikaisempaa talousrikollisuutta seitsemällä prosentilla. Törkeästä veropetoksesta tuomituista viidesosalla oli aikaisempaa rikollisuutta, talousrikollisuutta kolmella prosentilla. Velallisen rikoksista tuomituista vain kahdeksalla prosentilla oli rikosrekisteri, aiempaa talousrikollisuutta oli harrastanut neljä prosenttia. Talousrikosten uusijoita on siis melko pieni prosentillinen määrä, joten talousrikosten tekijät ovat erikoistuneet myös muuhun rikollisuuteen. Tosin on huomattavaa, että jopa 80 prosentilla ei ollut aikaisempaa rikollisuutta ollenkaan. (Lehti, Niemi 2006, 21-23)

3. VEROPETOS

Rikoslain 29 luvussa on säädetty rangaistavaksi veropetokset. Rangaistavaksi on säädetty teot, joiden seurauksina eri verot ja maksut on määrätty liian alhaisiksi, jätetty määräämättä kokonaan tai joiden takia verovelvolliselle palautetaan veroja aiheettomasti. (Koponen ym. 2007, 178)

Suomen liittyminen Euroopan unioniin ja tehostunut viranomaistoiminta toivat verotusmenettelyihin ja viranomaisten toimintatapoihin muutoksia 1995. Myös veroehdotusmenettelyyn ja myöhemmin esitetyttyyn veroilmoitukseen siirtymisen ovat vaikuttaneet paljon verorikosoikeuteen. (Koponen ym. 2007, 177)

3.1 Veropetoksen määritelmä rikoslain mukaan

Veropetos on yksi julkiseen valtaan kohdistuvista rikoksista. Se määritellään RL 29 luvun 1 §:n mukaan seuraavasti:

Joka 1) antamalla viranomaiselle verotusta varten väärän tiedon veron määräämiseen vaikuttavasta seikasta, 2) salaamalla verotusta varten annetussa ilmoituksessa veron määräämiseen vaikuttavan seikan, 3) veron välttämistarkoituksessa laiminlyömällä verotusta varten säädetyn velvollisuuden, jolla on merkitystä veron määräämiseen, tai 4) muuten petollisesti, aiheuttaa tai yrittää aiheuttaa veron määräämättä jättämisen tai sen määräämisen liian alhaiseksi taikka veron aiheettoman palauttamisen, on tuomittava veropetoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Veropetos määritellään RL 29 luvun 2 §:n perusteella törkeäksi, jos veropetoksessa tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja veropetos on myös kokonaisuutena arvosteltuna törkeä. Tuomio törkeästä veropetoksesta on vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta.

RL 29 luvun 3 §:n mukaan veropetos on lievä, jos veropetos, huomioon ottaen tavoitellun taloudellisen hyödyn määrä tai muut rikokseen liittyvät seikat, on koko-

naisuutena arvostellen vähäinen. Lievän veropetoksen tekijä on tuomittava sakkoon.

Verorikoksen pienin aste, verorikkomus, määritellään RL 29 luvun 4 §:n perusteella seuraavasti:

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä jättää muun syyn kuin maksukyvyttömyyden tai tuomioistuimen määräämän maksukiellon takia määrääjässä suorittamatta 1) ennakonpidätyksen, lähdeveron tai tilitettävän varainsiirtoveron, 2) kalenterikuukaudelta lasketun liikevaihtoveron tai vastaavan eräistä vakuutusmaksuista suoritettavan veron, 3) tilitettävän arvonlisäveron tai 4) työnantajan sosiaaliturvamaksun on tuomittava, jollei teko ole rangaistava veropetoksena, verorikkomuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Kyseisillä veropetossäännöksillä suojataan verotusmenettelyä ja veron määräämistä oikean suuruisena taaten sen, että veronsaajille ilmoitetaan oikeat ja riittävät tiedot verotusta varten, jotta he saavat saatavansa oikein. Säännös verorikkomuksesta puolestaan takaa sen, että veronsaajat saavat suorituksen verovelvollisilta määrättyssä ajassa ja oma-aloitteisesti. Veron maksamatta jättämistä säännöksissä ei ole määrätty rangaistavaksi. (Koponen ym. 2007, 178)

Rikoslain mukaan on eritelty neljä yleisintä tekotapaa: väärän tiedon antaminen viranomaiselle, veron määräämiseen vaikuttavan seikan salaaminen, verotusta varten säädetyn merkityksellisen velvollisuuden laiminlyönti ja muu petollinen toimenpide. Tämän lisäksi rangaistavuuden edellytyksenä on, että toiminnalla on aiheutettu tai yritetty aiheuttaa veron määräämättä jättäminen, veron määrääminen liian alhaiseksi tai veron aiheeton palauttaminen. Jotta tekoa voidaan kutsua törkeäksi, edellä mainittujen lisäksi vaaditaan tavoitellun taloudellisen hyödyn huomattavuutta tai selkeää suunnitelmallisuutta rikosta tehdessä. (Lehti ym. 2006, 58)

Veronsaajia ovat Suomen valtio, Euroopan yhteisöt, kunnat, Suomen evankelis-luterilainen kirkko, ortodoksinen kirkkokunta ja Kansaneläkelaitos. Verohallinto ja sen toimivaltainen verovirasto edustavat useimpien verolajien kohdalla Suomen valtiota. Verohallinto voi myös edustaa em. kirkkoyhteisöjä kirkollisveron, kuntia

kunnallisveron sekä Kansaneläkelaitosta kansaneläke- ja sairausvakuutuslain rusteella perittävien maksujen kanssa. (Koponen ym. 2007, 179)

Veropetoksesta voidaan tuomita se, joka on välttänyt veroa sekä se, joka on yrittänyt välttää veroa, mikä tekeekin veropetossäännöksistä hieman poikkeuksellisen, sillä yleensä Suomen rikosoikeudessa teon yrittämistä ei rinnasteta onnistuneeseen tekoon. Täyden veropetoksen tunnusmerkkien täyttyminen riippuu siitä, mistä verolajista on kyse sekä siitä, onko teosta tullut seurausta vai jäänyt yritysasteelle eli seurauksia ei ole syntynyt. Esimerkiksi tuloveroon kohdistuva teko täyttyy, kun verotus valmistuu ja on vain yritysasteinen, kun veroviranomaiselle saapuu ilmoitus, jossa veron määräämiseen vaikuttava tieto salataan tai annetaan vääränlaisena. Tekoaika veropetoksessa määräytyy sen mukaan, milloin verovelvollisen olisi viimeistään pitänyt antaa verolajia koskeva veroilmoitus. Veropetossäännökset saavat suurelta osin sisältönsä verolainsäädännöstä, tämän takia myös verolainsäädäntö tulisi olla tuttu arvioitaessa veropetoksen tunnusmerkistön täyttymistä. (Koponen ym. 2007, 182-192)

3.2 Veropetosten esiintyminen

Taloudellisessa noususuhdanteessa verorikollisuus yleensä lisääntyy, koska yritykset tuottavat tulosta, josta seuraavasta yhtiöverovelvollisuudesta yritetään välttää laittomin keinoin. Laskusuhdanteen aikana verorikollisuus puolestaan vähenee, koska tulosta tekeviä yrityksiä on vähemmän ja sen takia yhtiöverovelvollisuuden kohdistuvat rikokset vähenevät. (Lehti ym. 2006, 14)

Elinkeinonharjoittaja saattaa turvautua taloudellisessa ahdinkotilanteessa veropetoksiin selviytyäkseen taloudellisista vaikeuksista. Elinkeinonharjoittaja saattaa syyllistyä veropetokseen myös pitkittääkseen konkurssivalmista liiketoimintaansa, parantaakseen omaa kilpailukykyään tai maksimoidakseen voittoa. Kahdessa jälkimmäisessä tapauksessa on usein kyse kustannusten alentamisesta, mikä voi toteutua esimerkiksi maksamalla työntekijöille pimeää palkkaa ohi kirjanpidon. Laskusuhdanteessa verotettava tulo yleensä pienenee joka tapauksessa, eikä laittomuuskiin tarvitse ryhtyä. (Lehtonen 1986, 8)

Yritystoimintaan liittyvien verorikosten ohella tupakan ja alkoholin tuksiin liittyvät verorikokset muodostavat toisen merkittävän verorikollisuuden ryhmän. (Lehti ym. 2006, 14) Yleisimpiä verorikoksia ovat tullipetokset, tulon salaaminen, tekaistut kuitit ja pimeä työvoima.

Poliisin tietoon tulleiden veropetosten määrä oli 702 kappaletta vuonna 2008. Niistä veropetoksia, myös lievät veropetokset mukaan lukien, oli 181 kpl, törkeitä veropetoksia 458 kpl ja verorikkomuksia 63 kpl. Pitkällä aikavälillä verorikollisuus on kehittynyt siten, että lievempien verorikkomusten osuus kaikista verorikoksista on pienentynyt ja vastaavasti törkeämpien verorikosten osuus on kasvanut. Tämä johtunee siitä, että talousrikostorjuntaa on keskitetty enemmän törkeämpien tekemuotojen paljastamiseen. (Rikollisuustilanne 2008)

Alhaisimmillaan verorikollisuus on ollut syvimmän laman aikana 1990-luvulla, jonka jälkeen kasvu oli voimakasta, saavuttaen huipun vuosina 1996-1998. Tämän jälkeen verorikollisuus on ollut laskussa siten, että huippuvuosiin verrattuna verorikollisuus on vähentynyt noin kolmanneksella. (Lehti ym. 2006, 14)

Taulukko 2. Poliisin tietoon tullut verorikollisuus 2000-luvulla

Vuosi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Veropetos	516	484	511	303	326	207	254	186	181
Törkeä veropetos	292	284	329	267	320	376	345	425	458
Verorikkomus	148	128	130	216	212	123	145	111	63

Kyseiset luvut on saatu Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemästä tutkimuksesta Rikollisuustilanne 2008.

3.3 Veropetosten rangaistavuus

Veropetoksesta rangaistaan joko sakkoon tai enintään kahteen vuoteen vankeutta, törkeästä veropetoksesta voi saada ainoastaan vankeutta neljästä kuukaudesta neljään vuoteen. Tutkimuksen mukaan alioikeuksissa vuosina 1996-2004 veropetoksesta noin puolet tuomittiin sakkoihin, keskimäärältään 58 päiväsakkoa, ja toinen puoli ehdolliseen vankeuteen, jonka kesto oli keskimäärin 3,1 kuukautta. 3 prosenttia veropetoksen tekijöistä tuomittiin ehdottomaan vankeuteen, jonka keskimääräinen kesto oli 2,5 kuukautta, noin kolmannes näistä muunnettiin yhdyskuntapalvelukseksi. Törkeästä veropetoksesta puolestaan noin 70 prosenttia tuomittiin ehdolliseen keskimäärin 9,3 kuukauden vankeuteen ja loput noin 30 prosenttia ehdottomaan keskimäärin 16,8 kuukauden vankeuteen, joista 12 prosenttia muunnettiin yhdyskuntapalvelukseksi. (Lehti ym. 2006, 64-65)

Veropetosten tuomitsemiskäytännössä on tapahtunut asteittainen muutos kyseisellä tarkastelujaksolla. Ajan kuluessa ehdollinen vankeusrangaistus on alkanut yleistyä ja sakkorangaistus vähentyä. Törkeiden veropetosten osalla voidaan havaita lievää rangaistusten ankaroitumista, sillä ehdottomien vankeustuomioiden määrä on ollut kasvussa, toisaalta tuomioiden pituudet ovat laskeneet tultaessa kohti 2000-lukua. (Lehti ym. 2006, 66-67)

3.4 Ennakkotapaukset

KKO 2009:75

Kuopion kärjäoikeuden tuomio 9.2.2007

Kärjäoikeus katsoi A:n syyllistyneen törkeään veropetokseen, koska oli laiminlyönyt arvonlisäveron valvontailmoitusten antamisen ajalta tammikuu 2000 - joulukuu 2001, heinäkuu 2002 - joulukuu 2002 ja heinäkuu 2003 - lokakuu 2005. Laiminlyödyn arvonlisäveron määrä oli kaikkiaan 222 079 euroa.

Kärjäoikeus katsoi B:n syyllistyneen veropetoksen avunantoon, koska oli omilla toimillaan edistänyt Pasi R:n veropetosta syys- ja lokakuussa 2005. B oli sallinut käyttää omaa pankkitiliään siten, että Pasi R:n liiketoimintaan liittyvät rahasuori-

tukset ko. ajalta yhteensä 42 000 euroa oli maksettu B:n pankkitilille, josta tämä oli ne nostanut käteisenä rahana ja toimittanut rahat A:lle. Arvonlisäveroa suoriin katsottiin sisältyneen yli 6 000 euroa.

B oli myös ollut tietoinen, että tilille tulevat rahat liittyvät A:n liiketoimintaan sekä A:n aiemmasta rikostuomiosta ja liiketoimintaan kohdistetuista verotarkastuksista. Näihin seikkoihin vedoten voidaan pitää selvänä, että B:n oli täytynyt tietää, että toiminnallaan A laiminlöi lakisääteisten ilmoitus- ja maksuvelvoitteidensa huolehtimisen, ja oli suhtautunut tähän mahdollisuuteen hyväksyvästi tai ainakin välinpitämättömästi, joten B oli tahallaan auttanut A:ta veropetoksen tekemisessä ja hänet tuomittiin avunannosta veropetokseen 50:n päiväsakkoon. B valittiin tuomiosta hovioikeuteen, mutta hovioikeus päätyi täysin samaan lopputulokseen käräjäoikeuden kanssa. B sai luvan hakea muutosta Korkeimmasta oikeudesta.

Korkeimman oikeuden tuomio

Rangaistusvaatimus on perustunut siihen, että B on toimillaan edistänyt päärikosta eli A:n veropetosta. Päärikoksen teonkuvauksessa ja siihen sovelletussa rikoslain 29 luvun 1 §:n 3 kohdassa merkityksellistä on muun muassa se, että verovelvollinen on kokonaan jättänyt täyttämättä lakisääteisen, veron määräämiseen vaikuttavan ilmoitusvelvollisuutensa.

Rikoslain 5 luvun 6 §:n mukaan avunannosta tuomitaan se, joka ennen rikosta tai sen aikana neuvoin, toimin tai muilla tavoin tahallaan auttaa toista tahallisen rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä. Avunannon ei tarvitse olla toisen tekemän päärikoksen välttämätön edellytys, mutta avunantotoimen tulee lisätä rikoksen toteutumisen todennäköisyyttä. Lisäksi edellytetään avunantajan tahallisuutta.

B:n sallimaa pankkitilin käyttöä ei kuitenkaan voida katsoa edistävän veropetoksen tekoa, koska arvonlisäverotus tapahtuu verovelvollisen omasta aloitteesta ja on ns. itseverotusta. A oli harjoittanut liiketoimintaansa ja laiminlyönyt veroilmoitusten teon usean vuoden aikana ja yhtäjaksoisestikin jo runsaan kahden vuoden ajan ennen kuin B:n pankkitiliä oli kahden viimeisen toimintakuukauden aikana

käytetty rahasuoritusten vastaanottamiseen. B:n pankkitilin käyttö on perustunut ainakin ensisijaisesti siihen, että A oli joutunut ulosottoimien kohteeksi, jolloin A:n omalle tilille tulevat rahavarat olivat vaarassa tulla ulosmitatuiksi. B:n menettely ei siis ole ainakaan olennaisesti liittynyt A:n veropetosrikokseen.

Korkein oikeus katsoo, että tässä tapauksessa B:n menettely, jossa hän on sallinut avopuolionsa ohjata eräitä liiketoiminnasta kertyneitä myyntituloja pankkitilinsä kautta, ei ole siinä määrin edistänyt kuukausittaisten veroilmoitusten antamista jättämistä ja siten arvonnlisäveron määräämiselle merkityksellisen lakisääteisen velvollisuuden laiminlyömistä, että tämä teko olisi rangaistava avunantona veropetokseen.

Hovioikeuden tuomio kumotaan B:tä koskevilta osin ja B:n osalta syyte avunannosta veropetokseen hylätään ja B vapautetaan hänelle tuomitusta sakkorangaistuksesta

4. KIRJANPITORIKOS

Rikoslakia uudistettiin kirjanpitorikosten osalta vuonna 2003. Kirjanpitorikoksen perustekomuodosta, pykälästä 9, poistettiin olennaisuusvaatimus, mikä selkiytti rajanvetoa perustekomuodon ja törkeän tekemuodon välillä. Muutoksen seurausta on myös se, että perustekomuotoa koskevan pykälän nojalla rangaistavaksi tulee aiempaa lievempiä tekoja. Lisäksi perustekomuodon enimmäisrangaistus alennettiin kolmesta vuodesta kahteen. (HE 53/2002)

4.1 Kirjanpitorikoksen määritelmä rikoslain mukaan

Kirjanpitorikoksista säädetään rikoslain 30 luvussa seuraavasti:

RL 30 luvun 9 § kirjanpitorikos

Jos kirjanpitovelvollinen, tämän edustaja, kirjanpitovelvollisessa oikeushenkilössä tosiasiallista määräysvaltaa käyttävä tai se, jonka tehtäväksi kirjanpito on toimeksiannolla uskottu, 1) laiminlyö liiketapahtumien kirjaamista tai tilinpäätöksen laatimista vastoin kirjanpitolainsäädännön mukaisia velvollisuuksia, 2) merkitsee kirjanpitoon vääriä tai harhaanjohtavia tietoja tai 3) hävittää, kätkee tai vahingoittaa kirjanpitoaineistoa ja siten vaikeuttaa oikean ja riittävän kuvan saamista kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta tai taloudellisesta asemasta, hänet on tuomittava kirjanpitorikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

RL 30 luvun 9 a § törkeä kirjanpitorikos

Jos kirjanpitorikoksessa 1) liiketapahtumien kirjaaminen ja tilinpäätöksen laatiminen laiminlyödään kokonaan tai olennaisilta osiltaan, 2) väärrien tai harhaanjohtavien tietojen määrä on huomattavan suuri, ne koskevat suuria summia tai ne perustuvat sisällöltään väriin tositteisiin tai 3) kirjanpito hävitetään tai kätetään kokonaan tai olennaisilta osiltaan taikka sitä vahingoitetaan olennaisilta osiltaan ja kirjanpitorikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksen tekijä on tuomittava törkeästä kirjanpitorikoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

RL 30 luvun 10 § tuottamuksellinen kirjanpitorikos

Jos kirjanpitovelvollinen, tämän edustaja, kirjanpitovelvollisessa oikeushenkilössä tosiasiallista määräysvaltaa käyttävä tai se, jonka tehtäväksi kirjanpito on toimeksiannolla uskottu, törkeästä huolimattomuudesta 1) laiminlyö kokonaan tai osaksi liiketapahtumien kirjaamisen tai tilinpäätöksen laatimisen tai 2) hävittää, hukkaa tai vahingoittaa kirjanpitoaineistoa ja siten olennaisesti vaikeuttaa oikean ja riittävän kuvan saamista kirjanpitovelvollisen toiminnan taloudellisesta tuloksesta tai taloudellisesta asemasta, hänet on tuomittava tuottamuksellisesta kirjanpitorikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Kirjanpitovelvollisia Suomessa ovat kaikki, jotka harjoittavat liike- tai ammatti-toimintaa ja tämä velvollisuus alkaa heti, kun toimintaa aletaan harjoittaa. Osakeyhtiöt, avoimet ja kommandiittiyhtiöt sekä yhdistykset ovat aina kirjanpitovelvollisia toiminnasta riippumatta. Myös ne ulkomaalaiset, jotka harjoittavat liike- tai ammattitoimintaa jatkuvasti Suomessa olevasta kiinteästä toimipaikasta, ovat kirjanpitovelvollisia Suomen lakien mukaan. Julkisyhteisöön tai maatilatalouteen kirjanpitolakia ei sovelleta paitsi, jos maatilataloutta harjoittaa yhteisö tai säätiö. (Koponen ym. 2007, 62-64)

Kirjanpitovelvollisuudella tarkoitetaan liiketapahtumien kirjaamista, tilinpäätöksen laadintaa ja kirjanpitoaineiston säilyttämistä. Kirjanpitoon on merkittävät liiketapahtumina menot, tulot, rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät. Tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tätä varten tarpeelliset lisätiedot on ilmoitettava liitetiedoissa.

Kirjanpitorikokseen voi syyllistyä kirjanpitovelvollinen, tämän edustaja, yhtiössä määräysvaltaa käyttävä tai se, jonka tehtäväksi kirjanpito on toimeksiannolla annettu. Kirjanpitovelvollisen edustajalla tarkoitetaan yleensä sitä henkilöä, joka yrityksessä tms. vastaa kirjanpidosta. Esimerkiksi osakeyhtiössä kirjanpidon asianmukaisesta järjestämisestä on vastuussa hallitus ja kirjanpidon yksityiskohtaisemmasta pitämisestä ja valvonnasta vastaa toimitusjohtaja, jos osakeyhtiössä sellainen on. (Koponen ym. 2007, 62-65)

Kirjanpitosäännöksillä ohjataan kirjanpitovelvollista laatimaan kirjanpitonsa huolellisesti kirjanpitolain asettamien vaatimusten ja hyvän kirjanpitotavan mukaisesti. Säännösten tarkoituksena on kirjanpidon antaman informaation oikeellisuuden turvaaminen eikä ensisijaisesti kirjanpidon teknisen virheettömyyden varmistaminen, kuten usein ajatellaan. Rangaistussäännöksillä pyritään estämään se, että kirjanpitovelvollinen vääristäisi oikean ja riittävän kuvan yrityksen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta antamalla vääriä ja harhaanjohtavia tietoja kirjanpidossaan. (Lehti ym. 2006, 74-75)

Jotta kirjanpitorikoksesta voidaan nostaa syyte, edellytetään tekijältä tahallisuutta. Jos rikoksen tekijä ei teon hetkellä ole selvillä tai erehtyy kirjanpitorikoksen tunnusmerkistön seikoista, joita toteutuminen edellyttää, ei teko ole tahallinen. Tällöin voidaan kuitenkin ottaa teko arvioitavaksi tuottamuksellisena kirjanpitorikoksena. Törkeästä huolimattomuudesta laiminlyödyt liiketapahtumien kirjaamiset, kirjanpitoaineiston hävittäminen, hukkaaminen tai vahingoittaminen ja siitä vaikeutuneen oikean ja riittävän kuvan saamisen kirjanpitovelvollisen toiminnan taloudellisesta tuloksesta tai asemasta, voidaan kirjanpitovelvollinen myös tuomita tuottamuksellisesta kirjanpitorikoksesta. (Tietoa talousrikoksista ja seuraamuksista)

4.2 Kirjanpitorikollisuuden esiintyminen

Kirjanpitorikos liittyy usein muihin rikoksiin, kuten vero- ja velallisen rikoksiin, ja on näin ollen useimmin esiintyvä talousrikollisuuden tyyppi. Kun yritys on taloudellisissa vaikeuksissa, on tavallista, että kirjanpitoa laiminlyödään ja tehdään virheitä ihan tarkoituksella. Monissa tapauksissa kirjanpitorikoksilla pyritään peittämään muut yritystoiminnassa tehdyt talousrikokset. (Koponen ym. 2007, 55)

Tyypillisiä esimerkkejä kirjanpitorikoksista ovat liiketapahtumien kirjaamisen tai tilinpäätöksen laatimisen laiminlyöminen osittain tai kokonaan pidemmältä ajalta, väärien tai harhaanjohtavien tietojen kirjaaminen sekä kirjanpitoaineiston hävittäminen, kätkeminen tai vahingoittaminen. Jotta voidaan puhua kirjanpitorikoksesta, edellytetään että kyseisillä toimilla kirjanpitovelvollinen vaikeuttaa oikean

ja riittävän kuvan saamista kirjanpitovelvollisen toiminnasta ja taloudellisesta asemasta. (Koponen ym. 2007, 82-89)

Kirjanpidon kirjausten laiminlyönti näkyy kirjausten puuttumisena osittain tai kokonaan, jonka takia kirjanpidosta ei saada oikeaa ja riittävää kuvaa. Tilinpäätöksen laiminlyönti saattaa johtaa konsernitilinpäätöksen laatimatta jättämiseen tai tase-erittelyjen ja liitetietojen puuttumiseen (Koponen ym. 2007, 77) Usein näitä laiminlyöntejä tapahtuu yrityksissä, jotka ovat ajautuneet taloudelliseen kriisiin ja pyrkivät tämän takia vääristämään taseen lopputulosta tai pienentämään veroja tulosta muokkaamalla. Jälkikäteinen korjaaminen laiminlyöntitilanteissa ei poista teon rangaistavuutta, mutta voi vaikuttaa tuomioon, kun arvioidaan teon tahallisuutta. (Tietoa talousrikoksista ja seuraamuksista)

Edellä mainitulla väärällä tiedolla tarkoitetaan kirjausta, jolla ei ole tosiasiallista perustetta eli on tehty kirjaus, jonka mukaista tapahtumaa ei oikeasti edes ole ollut. Vääriä kirjauksia voivat olla esimerkiksi tekaistujen tai väärennettyjen tositteiden pohjalta tehdyt kirjaukset sekä kaksinkertaiset kirjaukset. Harhaanjohtava tieto puolestaan on kirjaus, jossa totuudenmukainen tieto antaa tapahtumasta kuvan, joka ei vastaa todellisuutta eikä todentavaa tositetta ole olemassa. Virheellistä kirjanpidon jaksottamista tai kirjanpitoerien arvostamista voidaan myös pitää harhaanjohtavana. (Tietoa talousrikoksista ja seuraamuksista)

Kun puhutaan kirjanpitoaineiston hävittämisestä, tulisi häviämisestä olla jonkinlainen selvitys, pelkkä vetoaminen varastamiseen tai esim. muuton yhteydessä katoamiseen ei riitä. Kätkemisellä tarkoitetaan sitä, että kirjanpitovelvollinen salaa kirjanpidon säilytyspaikan tai muutoin piilottaa kirjanpitonsa. Vahingoittamisella puolestaan tarkoitetaan kirjanpidon vahingoittamista esimerkiksi repimällä tai muutoin epäselväksi tekemällä. (Tietoa talousrikoksista ja seuraamuksista)

Pienyhtiöissä voi tapahtua talousyksikön ja yksityistalouden sekoittumista esimerkiksi niin, että yksityistalouden menoja on kirjattu yhtiön menoiksi. Samaan lähipiiriin kuuluvien yhtiöiden keskinäisten liiketoimien erillään pitäminen saattaa helposti tulla laiminlyödyksi. Esimerkiksi tuloja tai menoja kirjataan väärälle kirjanpitovelvolliselle eli toiselle yhtiölle kuin ne oikeasti kuuluisivat tai muokataan

tilinpäätösvaiheessa yhtiön tulosta ja tasetta itse haluamalla tavalla tekemällä kirjauksia, jotka eivät vastaa todellisuutta. (Koponen ym. 2007, 89)

Kirjanpitorikoksen lisäksi rikosentekijä tuomitaan usein samalla myös muista talousrikoksista. Niemen ja Lehden tutkimuksen mukaan tuomioistuimessa kirjanpitorikoksen kanssa yleisin samalla kertaa tuomittu rikos oli velallisen epärehellisyys tai verorikos. Suurin osa kirjanpitorikoksista tulee ilmi verotarkastusten yhteydessä, verohallinnon tekemistä rikosilmoituksista yli kolmannes koskee kirjanpitorikoksia. (Lehti ym. 2006, 15)

Vuonna 2007 poliisin tietoon tuli 766 kirjanpitorikosta, joista merkittävä osa (33 %) tuli esille verotarkastuksen yhteydessä. Vuonna 2008 kirjanpitorikoksia poliisin tietoon tuli 703 kappaletta (Rikollisuustilanne 2008). Kirjanpitorikosten määrä on ollut korkeimmillaan vuosina 1996-1997, vuodesta 1996 vuoteen 2008 määrä on laskenut noin kolmanneksella. (Lehti ym. 2006, 15)

Taulukko 3. Poliisin tietoon tullut kirjanpitorikollisuus 2000-luvulla

Vuosi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kirjanpitorikos	842	653	705	779	707	655	662	766	703

Kyseiset luvut on saatu Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemästä tutkimuksesta Rikollisuustilanne 2008.

4.3 Kirjanpitorikosten rangaistavuus

Kirjanpitorikoksesta ja tuottamuksellisesta kirjanpitorikoksesta voi saada sakkoa tai enimmillään kaksi vuotta vankeutta, kun taas törkeästä kirjanpitorikoksesta rangaistuksena on vankeutta neljästä kuukaudesta neljään vuoteen. Tutkimuksen mukaan alioikeuksissa vuosina 1996-2004 tuomituista kirjanpitorikoksista 45 prosenttia tuomittiin sakkoihin keskimäärin 50 päiväsakkoa, 49 prosenttia ehdolliseen vankeuteen, jonka pituus keskimäärin oli 4 kuukautta ja loput kuusi prosenttia ehdottomaan vankeuteen keskimäärin 7 kuukaudeksi. Tuottamuksellisesta kirjanpitorikoksesta 80 prosenttia sai sakkorangaistuksen keskimäärältään 42 päiväsak-

koa, 17 prosenttia ehdollisen ja loput ehdottoman vankeustuomion. (Lehti ym. 2006, 81-82)

Tarkasteluajanjaksolla kirjanpitorikosten tuomiokäytäntö ankaroitui. Sakkorangaistusten määrä väheni ja ehdolliset vankeusrangaistukset kasvoivat tasaisesti. Tuottamuksellisen kirjanpitorikoksen osalta rangaistuskäytäntö on lieventynyt, sakkorangaistusten määrä kasvanut ja samalla keskimääräinen sakon suuruus on pienentynyt. (Lehti ym. 2006, 83-85)

Kun kirjanpidon luotettavuuden tärkeyttä alettiin entistä enemmän korostaa, tehtiin muutoksia lainsäädäntöön ja rangaistuskäytäntöön. Suurin muutos on tapahtunut vuonna 2003, jolloin kirjanpitorikosten rangaistusasteikkoa lievennettiin, koska rangaistavaksi säädettiin uusi törkeä kirjanpitorikos. Tämän takia kyseisessä tutkimuksessa ei ole tilastotietoa törkeistä kirjanpitorikoksista. (Lehti ym. 2006, 83)

4.4 Ennakkotapaukset

VaaHO 1996:1

Osakeyhtiön konkurssipesän uskotulle miehelle vaadittiin rangaistusta siitä, että tämä oli huutokaupatessaan yhtiön kalusteita törkeästi huolimattomuudesta hukkannut yhtiön liiketoiminta-aikaista kirjanpitoaineistoa. Aineistoa oli joutunut irtaimiston mukana ostajille ja jäänyt kateisiin.

Syyte hylättiin lakiin perustumattomana, koska uskottua miestä ei voitu pitää rikoslain 30 luvun mukaisena kirjanpitovelvollisena, tämän edustajana tai henkilönä, jonka tehtäväksi kirjanpito on toimeksiannolla uskottu. Kyseistä päätöstä puutettiin toki vielä Korkeimmassa oikeudessa, koska valituslupa myönnettiin, mutta ratkaisu pysyi samana.

KKO 2001:86

Kouvolan käräjäoikeuden tuomio 16.12.1998

Käräjäoikeus katsoi selvitettyksi, että A oli yhtiön tosiasiallisena johtajana, vaikkei yhtiön osakkeita omistanut eikä hänellä ollut muodollista asemaa yhtiön hallinnossa, laiminlyönyt tahallaan kokonaan huolehtia osakeyhtiön liiketapahtumien kirjaamisesta ja tilinpäätösten laatimisesta ajalta 1.9.1995 - 31.5.1997. Siten hän oli vaikeuttanut olennaisesti oikean ja riittävän kuvan saamista kirjanpitovelvollisen toiminnan taloudellisesta tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Sen vuoksi käräjäoikeus tuomitsi A:n rikoslain 30 luvun 9§:n nojalla kirjanpitorikoksesta sekä samalla kertaa hänen syykseen luetusta törkeän petoksen yrityksestä yhteiseen ehdolliseen 4 kuukauden 20 päivän vankeusrangaistukseen.

Kouvolan hovioikeuden tuomio 14.10.1999

A valitti hovioikeuteen ja vaati syytteen hylkäämistä.

Hovioikeus katsoi selvitettyksi, että A:lla oli ollut yrityksessä tosiasiallinen määräysvalta ja sellainen asema, että hän oli ollut velvollinen huolehtimaan yhtiön kirjanpidosta eikä tämän takia muuttanut käräjäoikeuden tuomiota.

A:lle myönnettiin valituslupa Korkeimpaan oikeuteen. Valituksessaan A vaati syytteen hylkäämisestä.

Korkeimman oikeuden ratkaisu 4.9.2001

A lausui, että hän ei ole ollut yhtiön osakeyhtiölain mukaisissa hallintoelimissä eikä hänelle ollut toimeksiannolla uskottu kirjanpidon pitämistä. A katsoi, että hänellä ei ole ollut yhtiössä sellaista asemaa, että hän voisi syyllistyä kirjanpitorikokseen. A:ta voitiin kuitenkin pitää rikosoikeudellisen vastuun omaavana kirjanpitovelvollisen edustajana, jolla oli tosiasiallinen vastuu kirjanpidon hoitamisesta alempien oikeuksien mielestä.

A ei ole omistanut yhtiön osakkeita eikä hänellä ole ollut muodollista asemaa yhtiön hallinnossa. Hän on kuitenkin käytännössä hoitanut yhtiön koko liiketoiminnan ja käyttänyt siinä tosiasiallista määräysvaltaa. Hän on siten yhtiön tosiasiallisena johtajana tullut vastuuseen yhtiön hallitukselle ja toimitusjohtajalle lain mukaan kuuluvista velvollisuuksista, joihin on luettava myös velvollisuus yhtiön

edustajana huolehtia sen kirjanpidosta. Näillä perusteilla Korkein oikeus katsoo, että A on tekijänä syylistynyt alempien oikeuksien hänen syykseen lukemaan kirjanpitorikokseen eikä hovioikeuden tuomion lopputulosta ei muuteta.

5. VELALLISEN RIKOS

Velallisen rikokset on jaettu velallisen epärehellisyys- ja velallisen petosrikoksiin. Velallisen rikoksista säädetään rikoslain 39 luvussa jossa ne jaetaan kolmeen eri tekemuotoon: epärehellisyyteen, petokseen ja velkojansuosintaan. Lisäksi voidaan puhua velallisen vilpillisyydestä sekä velallisrikkomuksesta. (Lehti ym. 2006, 25)

5.1 Velallisen rikoksen määritelmä rikoslain mukaan

RL 39 1 § Velallisen epärehellisyys

Velallinen, joka 1) hävittää omaisuuttaan, 2) ilman hyväksyttävää syytä lahjoittaa tai muuten luovuttaa omaisuuttaan, 3) siirtää omaisuuttaan ulkomaille saattaakseen sen velkojensa ulottumattomiin taikka 4) lisää perusteettomasti velvoitteitaan ja siten aiheuttaa maksukyvyttömäksi tulemisensa tai oleellisesti pahentaa maksukyvyttömyyttään, on tuomittava velallisen epärehellisyydestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

1 a § Törkeä velallisen epärehellisyys

Jos velallisen epärehellisyydessä 1) tavoitellaan huomattavaa hyötyä, 2) aiheutetaan huomattavaa tai erityisen tuntuva vahinkoa velkojille tai 3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja velallisen epärehellisyys on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä velallisen epärehellisyydestä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

2 § Velallisen petos

Velallinen, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä konkurssi-, ulosotto-, velkajärjestely- tai saneerausmenettelyssä 1) salaa omaisuuttaan, 2) ilmoittaa kokonaan tai osittain perusteettoman taikka valeoikeustoimeen perustuvan velvoitteen, 3) antaa muun väärän tai harhaanjohtavan tiedon velkojien kannalta merkityksellisestä seikasta, tai 4) jättää ilmoittamatta velan, on tuomittava velallisen petoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Jos velallinen oikaisee erehdyttävän tiedon tai muuten ehkäisee tekonsa tuksen menettelyyn, ennen kuin hän vahvistaa pesäluettelon oikeaksi tai erehdyttävä tieto muuten vaikuttaa menettelyyn, ei tekoa pidetä velallisen petoksena.

3 § Törkeä velallisen petos

Jos velallisen petoksessa 1) tavoitellaan huomattavaa hyötyä tai 2) velallinen vahvistaa väärän tai harhaanjohtavan tiedon tuomioistuimessa oikeaksi ja velallisen petos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava törkeästä velallisen petoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

4 § Velallisen vilpillisyys

Jos velallinen tekee 2 §:ssä tarkoitetun teon ilman hyötymistarkoitusta joko tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta, hänet on tuomittava velallisen vilpillisyydestä sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

5 § Velallisrikkomus

Jos velallisen petos tai velallisen vilpillisyys, huomioon ottaen velallisen antaman väärän tai harhaanjohtavan tiedon vähäinen merkitys velkojien kannalta taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksenteijä on tuomittava velallisrikkomuksesta sakkoon.

6 § Velkojansuosinta

Jos velallinen, joka tietää itsensä kyvyttömäksi täyttämään velvoitteensa, suosiakseen tiettyä velkojaa muiden velkojien kustannuksella 1) maksaa ennenaikaisesti velan olosuhteissa, joissa maksu ei ole tavanomainen, 2) antaa velkojan saatavasta vakuuden, josta ei ollut sovittu tai jota velallinen ei ollut luvannut velkasuhteen syntyessä, 3) käyttää veloitteen täyttämiseen epätavallista maksuvälinettä olosuhteissa, jotka huomioon ottaen maksua ei voida pitää tavanomaisena, taikka 4) ryhtyy muuhun sellaiseen velkojan asemaa parantavaan järjestelyyn, hänet on

tuomittava velkojansuosinnasta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Velallisen asemassa voi olla kuka tahansa, useimmiten velallisen rikoksiin kuitenkin syyllistyvät ne lainansaajat, jotka ovat elinkeinonharjoittajia. Kun yksityishenkilölle myönnetään laina, on vakuuksien arvo yleensä vaadittu niin suureksi, että se kattaa laajemmin velkojan saatavat kuin elinkeinonharjoittajalle elinkeinonsa myönnettyissä lainoissa. (Lehti ym. 2006, 25-26)

Velkojien taloudellista etua pidetään ensisijaisena ehtona velallisen rikossäännöksissä. Näillä säännöksillä pyritään suojaamaan velkojien asema ja tasapuolinen kohtelu velallisen maksukyvyttömyystilanteessa, sillä velkojien taloudellista etua pidetään ensisijaisena ehtona. Säännöksillä pyritään myös turvaamaan luotonantajien luottamusta siihen, että velallinen toimii rehellisesti joutuessaan taloudelliseen kriisitilanteeseen. (Koponen ym. 2007, 103)

Velallisen rikoksia nimitettiin aikaisemmin konkurssirikoksiksi, mikä kuvaa hyvin niiden luonnetta nykyäänkin, vaikkei velallisen rikoksen tunnusmerkistössä enää edellytetä rikoksessa osallisena olevan yrityksen konkurssia kuten aiemmin, vaan taloudellinen kriisitilanne jo riittää. Velallisen rikokset tulevat yleensä ilmi konkurssin vireille tulon jälkeen pesänselvittäjän toimesta. (Lehti ym. 2006, 13)

5.2 Velallisen epärehellisyysrikokset

Velallisen epärehellisyydestä on kyse silloin, kun velallinen heikentää varallisuusasemaansa. Velallisen epärehellisyysrikokset koskevat siis tilanteita, joissa maksuvaikeuksiin joutunut velallinen loukkaa tai vaarantaa velkojansa oikeuksia menettelyllään. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi, kun velallinen pyrkii vahingoittamaan velkojan taloudellisia etuja aiheuttamalla oman maksukyvyttömyytensä tai pahentamalla sitä. Näihin toimiin velallinen saattaa ryhtyä jo olemassa olevien tai odotettavissa olevien taloudellisten vaikeuksiensa johdosta. (Lehti ym. 2006, 25) Hallituksen esityksen 53/2002 mukaan maksukyvyttömyys rinnastetaan samaa tarkoittavaksi kuin taloudellisissa vaikeuksissa oleminen, eikä teon rangais-

tavuuteen vaikuta se, onko rikoksen tekijä ollut maksukyvytön jo tekohetkellä vai aiheuttaako vasta teko maksukyvyttömyyden. (HE 53/2002)

Velallisen epärehellisyysrikoksen rangaistavuus edellyttää, että velallisen taloudellinen asema on huonontunut ja velallinen on itse toimellaan aiheuttanut maksukyvyttömyytensä tai pahentanut sitä. Lisäksi edellytyksenä on velallisen tietoisuus maksukyvyttömyyden mahdollisuudesta, taloudellisista vaikeuksista ja että toimillaan hän saattaa aiheuttaa velkojilleen taloudellista haittaa. Velkojalle ei kuitenkaan tarvitse aiheutua konkreettista haittaa velallisen toimista, rangaistavuuteen riittää kun vaara tähän on ollut. Toisaalta velallisen maksuvaikeutta heikentävä toimenpide ei ole säädetty rangaistavaksi, mikäli se on tapahtunut olosuhteissa, joissa taloudellisia vaikeuksia ei vielä ole ilmaantunut. (Lehti ym. 2006, 26)

Tyypillisiä esimerkkejä velallisen epärehellisyydestä ovat rahan nostaminen yhtiön kassasta yksityiskäyttöön, yhtiön varojen siirto itselle tai lähipiirille siten, että varojen siirto on naamioitu lainmukaiseksi palkanmaksuksi tai liiketoimeksi, sekä yhtiön omaisuuden siirtäminen itselle tai lähipiirille vastikkeetta. (Lehti ym. 2006, 51-52).

5.3 Velallisen petosrikokset

Velallisen petosrikoksissa kyse on siitä, että velallinen hankkii itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä konkurssi-, ulosotto-, velkajärjestely- tai saneerausmenettelyn kautta oikeudettomasti. Näissä petosrikoksissa velallinen siis pyrkii hankkimaan etua maksukyvyttömyystilanteissa, kun maksukyvyttömyyttä ollaan vahvistamassa. (Lehti ym. 2006, 25)

Velallisen petos tähtää myös varallisuusaseman heikentämiseen, mutta siinä velkojien erehdyttäminen tapahtuu konkurssi-, ulosotto-, velkajärjestely- tai saneerausmenettelyssä. Velallinen syyllistyy petokseen esimerkiksi jättämällä ilmoittamatta omaisuuttaan tai ilmoittamalla perusteettoman velvoitteen parantaakseen omaa asemaansa konkurssi- ym. menettelyssä. (Lehti ym. 2006, 27-28)

Rangaistavaksi velallisen petosrikoksen tekee se, että velallisen tarkoitus on hankkia oikeudetonta hyötyä itselleen tai toiselle. Pelkkä hyödyn tavoittelemineen

jo riittää, edellytyksenä ei siis ole hyödyn tosiasiallinen saavuttaminen. Teko ei kuitenkaan ole rangaistava, jos velallinen oikaisee erehdyttävän teon tai jollain muulla tapaa ehkäisee tekonsa vaikutuksen menettelyyn ennen kuin vahvistaa pesäluettelonsa oikeaksi. (Lehti ym. 2006 27-28)

5.4 Velkojansuosinta

Velkojansuosinnan rangaistavuuden edellytyksenä ei ole konkurssi- ym. menettely, vaan se tulee kyseeseen kaikissa tilanteissa, kun velallinen on kyvytön täyttämään velvoitteensa. Velkojansuosinnassa velallinen pyrkii suosimaan maksukyvyttömyystilanteessa jotakin velkojaansa muiden kustannuksella esimerkiksi maksamalla tälle velan enneaikaisesti. (Lehti ym. 2006, 28-29)

Velkojansuosinnan rangaistavuutta tiukennettiin rikoslain uudistuksessa vuonna 2003, jolloin enimmäisrangaistavuus nostettiin yhdestä vuodesta kahteen vuoteen. Hallitus katsoi esityksessään 53/2002, että velkojansuosinta on tunnusmerkistöltään niin lähellä velallisen epärehellisyyttä, että myös rangaistusasteikkojen on oltava yhtenäisemmät. (HE 53/2002)

5.5 Velallisen rikosten esiintyminen

Velallisen rikokset liittyvät tilanteisiin, joissa velallinen loukkaa menettelyllään velkojiensa etuja ja oikeuksia. Yleensä näitä tilanteita syntyy vain silloin, kun velallinen on joutunut vaikeaan taloudelliseen ahdinkoon eikä näe sieltä pois pääsyä kuin rikoksen avulla. Usein suurin velkoja tällaisessa tilanteessa on verottaja. (Tietoa talousrikoksista ja seuraamuksista)

Vuonna 2008 poliisin tietoon tuli yhteensä 404 velallisen rikosta. Vuonna 1996 velallisen rikoksia oli yhteensä 853 kappaletta, joten kokonaismäärä on vuoteen 2008 enemmän kuin puolittunut. Tämä muutos on ollut yhteydessä konkurssien vähenemiseen. Tilastojen mukaan vuonna 2005 velallisen rikoksista peräti 40 prosenttia liittyi yrityksen konkurssiin, 29 prosenttia vuonna 2007. (Lehti ym. 2006, 13; Rikollisuustilanne 2008)

Taulukko 4. Poliisin tietoon tulleet velallisen rikokset 2000-luvulla

Vuosi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Velallisen epärehellisyys ja velallisen petos	468	416	394	377	323	353	402	394	390
Velallisen vilpillisyys, velallisrikkomus ja velkojansuosinta	17	18	13	8	11	9	11	13	14

Kyseiset luvut on saatu Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemästä tutkimuksesta Rikollisuustilanne 2008.

5.6 Velallisen rikosten rangaistavuus

Velallisen epärehellisyydestä ja velallisen petoksesta on rikoslaissa säädetty rangaistavaksi sakkoon tai enintään kahteen vuoteen vankeutta. Törkeissä tekemissä rangaistuksena on vankeutta neljästä kuukaudesta neljään vuoteen. Velallisrikkomuksesta määrätään sakkorangaistus ja velkojan suosinnasta sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. (Lehti ym. 2006, 38-39)

Vuosina 1996-2004 alioikeuksissa tuomittiin velallisen epärehellisyydsrikoksista 28 prosenttia sakkoihin keskimäärältään 55 päiväsakkoa, 65 prosenttia ehdolliseen vankeuteen, jonka keskipituus oli 4,6 kuukautta ja seitsemän prosenttia ehdottomaan vankeuteen keskipituudeltaan 9,5 kuukautta, joista noin kolmannes muunnettiin yhdyskuntapalvelukseksi. Törkeästä velallisen epärehellisyydestä tyypirangaistus oli ehdollinen vankeus, lähes 80 prosenttia, jonka keskimääräiseksi pituudeksi saatiin 9,2 kuukautta ja loput ehdottomina keskimäärin 14,5 kuukauden vankeusrangaistuksina, joista noin kymmenes muunnettiin yhdyskuntapalvelukseksi. (Lehti ym. 39-40)

Velallisen petosrikoksista samalla ajanjaksolla 60 prosenttia tuomittiin määrin 45 päiväsakon sakkorangaistukseen, 36 prosenttia keskimäärin 2,6 kuukauden ehdolliseen vankeuteen ja loput neljä prosenttia ehdottomaan vankeuteen, joista puolet muunnettiin yhdyskuntapalvelukseksi. Törkeistä petosrikoksista 70 prosenttia sai ehdollisen keskimäärin 8,9 kuukauden vankeusrangaistuksen ja 30 prosenttia keskimäärin 1,5 vuoden ehdottoman vankeusrangaistuksen. Velallisen vilpillisyydestä ja velallisrikkomuksesta tuomittiin keskimäärin 24 päiväsakon sakkorangaistuksia ja velkojan suosintarikoksista 73 prosenttia tuomittiin keskimäärin 41 päiväsakon sakkorangaistukseen. (Lehti ym. 2006, 43-45)

Vaikka epärehellisyysrikoksista ja petosrikoksista laissa säädetyt rangaistukset ovat samanlaiset, voidaan tutkimuksesta havaita, että petosrikoksista tuomitaan lievemmin. Syynä tälle voidaan pitää sitä, että epärehellisyysrikoksista aiheutuvat taloudelliset vahingot ovat yleensä suurempia. (Lehti ym. 2006, 44)

Tuomiokäytäntö epärehellisyysrikoksissa on säilynyt lähes vakaana tarkasteluajanjaksolla. Törkeissä epärehellisyysrikoksissa puolestaan rangaistuskäytäntö on lieventynyt, ehdottomia vankeusrangaistuksia on annettu koko ajan vähemmän. Petosrikoksissa muutosta on tapahtunut sen suhteen, että entistä enemmän tuomittiin sakkoihin ja ehdollisten tuomioiden määrä väheni kyseisellä ajanjaksolla, joten lieventymistä on tapahtunut. Törkeissä velallisen petosrikoksissa tuomikäytännön muuttumista ei juuri ole tapahtunut. (Lehti ym. 2006, 41-46)

5.7 Ennakkotapaukset

VaaHO 2003:3

A:lle oli myönnetty velkajärjestely ja vahvistettu maksuohjelma. A oli maksuohjelman aikana laiminlyönyt ilmoittaa velkojilleen tai heidän edustajilleen hänen maksukyvyssään ja muissa velkajärjestelyn kannalta merkityksellisissä olosuhteissa tapahtuneesta olennaisesta paranemisesta. A:ta syytettiin velallisen petoksesta sillä perusteella, että hän oli hankkiakseen itselleen oikeudetonta taloudellista hyötyä salannut omaisuuttaan velkajärjestelymenettelyssä. Hovioikeus katsoi, että kun menettely oli tapahtunut velkajärjestelyn aloittamisen ja maksuohjelman

vahvistamisen jälkeen maksuohjelman keston aikana, teko ei täytä velallisen petoksen tunnusmerkistöä eikä A siten ollut syylistynyt velallisen petokseen.

Virallinen syyttäjä kuitenkin sai valitusluvan Korkeimmalta oikeudelta.

Korkein oikeus kumosi alempien oikeuksien tuomiot ja päätti, että A tuomitaan RL 39 luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla velallisen petoksesta 50:n päiväsakkoon.

6. RAHANPESURIKOS

Rahanpesurikokset ja niiden rangaistavuus ovat uusi asia, jopa kansainvälisesti. Oikeudellisessa merkityksessä termiä on käytetty vasta vuonna 1982. Suomessa

rahanpesu on kriminalisoitu vasta vuonna 1994 kätkemisrikoksena. Vuonna 2003 rahanpesusäännösten lainsäädäntö saatiin Suomessa vastaamaan kansainvälisiä säännöksiä. Erityisen kiinnostuneita rahanpesun kitkemiseen ovat valtiot, jotka eniten ilmiöstä kärsivätkin ja ovat rahanpesun tekopaikkoja. (Koponen ym. 2007, 145 ja 151; Hartman 2008)

6.1 Rahanpesurikoksen määritelmä rikoslain mukaan

RL 32 6 § Rahanpesu

Joka 1) ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää tai välittää rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaa siihen rikoksentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraukset taikka 2) peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä, on tuomittava rahanpesusta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.

7§ Törkeä rahanpesu

Jos rahanpesussa 1) rikoksen kautta saatu omaisuus on ollut erittäin arvokas tai 2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti, ja rahanpesu on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä rahanpesusta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.

8 § Salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi

Joka sopii toisen kanssa sellaisen törkeän rahanpesurikoksen tekemisestä, jonka kohteena on lahjuksen antamisen, lahjuksen ottamisen, 29 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun veroon kohdistuvan törkeän veropetoksen tai törkeän avustuspetoksen tuottama hyöty tai sen tilalle tullut omaisuus, on tuomittava sala-

hankkeesta törkeän rahanpesun tekemiseksi sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

9 § Tuottamuksellinen rahanpesu

Joka törkeästi huolimattomuudesta ryhtyy 6 §:ssä tarkoitettuihin toimiin, on tuomittava tuottamuksellisesta rahanpesusta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

10 § Rahanpesurikkomus

Jos rahanpesu tai tuottamuksellinen rahanpesu, huomioon ottaen omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikosentekijä on tuomittava rahanpesurikkomuksesta sakkoon.

Rahanpesu on kansainvälinen ongelma, joka liittyy usein laajempaan organisoituun kansainväliseen rikollisuuteen ja johon on puututtu kansainvälisillä normeilla ja sopimuksilla. Kansainväliseksi asian tekee etenkin se, että järjestäytynyt rikollisuus pyrkii kätkemään esirikoksella saadun hyödyn yli valtion rajojen eri valtioon kuin missä esirikos on tehty ylikansallista rahoitusjärjestelmää hyväksi käyttäen. Jotta kansainvälinen rahanpesurikos voidaan syyksi lukea Suomessa, tulee esirikoksen tapahtua alkuperämaassa ja Suomessa varsinainen rahanpesu. (Koponen ym. 2007, 146; Tietoa talousrikoksista ja seuraamuksista)

Rahanpesulla tarkoitetaan rikollista toimintaa, jonka tarkoituksena on rikoksella hankitun omaisuuden tai rikoksen tuottaman hyödyn siirtäminen lailliseen talousjärjestelmään siten, että varallisuus saadaan erotettua rikollisesta alkuperästään eli pyritään peittämään rahan alkuperäinen lähde. Näin ollen rahanpesua voidaan sanoa liitännäisrikokseksi, jonka avulla häivytetään esirikoksella saatujen varojen alkuperä eli salataan esirikos ja rahoitetaan tulevaa rikollista toimintaa ja saadaan rikoksen hyöty tekijän käyttöön näyttäen lailliselta. Kärjistetysti voidaan sanoa, että rikollisesta toiminnasta saadut varat pyritään siirtämään lailliseen liiketoimintaan. Esi- eli alkurikos rahanpesussa voi olla mikä tahansa rikos, usein se on huumausainerikos, veropetos tai varkaus, josta on saatu taloudellinen hyöty. (Koponen ym. 2007, 146; Hartman 2009)

Rahanpesurikoksen tekijäksi voi syyllistyä kuka tahansa, joka ryhtyy rikoksella saatuun hyötyyn. Rikoslaisissa on kuitenkin rajattu pois ne, jotka ovat osallistuneet esirikoksen tekoon. Jos rahanpesijä on tehnyt itse ns. alkurikoksen, josta taloudellinen hyöty on saatu, häntä ei tuomita erikseen rahanpesusta, vaan hän saa rangaistuksen tekemästään alkurikoksesta. Myöskään rahanpesurikoksentekijän kanssa yhteisessä taloudessa asuvaan, joka vain käyttää ja kuluttaa rikoksentekijän hankkimaa yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin kuuluvaa omaisuutta, ei sovelleta rahanpesusäännöksiä. Arvio siitä, mikä on tavanomaista, tehdään tapauskohtaisesti. (Koponen ym. 2007, 148-149; Poliisi)

Rahanpesurikoksesta voidaan tuomita myös henkilö, joka vastaanottaa, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää tai välittää rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta pyrkiäkseen peittämään tai häivyttämään hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikoksentekijää välttämään oikeudelliset seuraamukset (Tietoa talousrikoksista ja seuraamuksista).

Rahanpesun torjunta jaetaan ennaltaehkäiseviin toimiin, jotka ovat kehittyneet rahoituslaitosten kansainvälisen yhteistyön tuloksena, ja jälkikäteen vaikuttaviin toimiin, jotka ovat syntyneet tarpeesta estää rikoksella saadun hyödyn käyttö esirikoksen tekijän hyväksi tai rikollisen toiminnan jatkamiseksi. Merkittävässä roolissa ennaltaehkäisevässä toiminnassa on ollut rahanpesunvastainen toimintaryhmä FATH, joka perustettiin vuonna 1989 Pariisissa G7-maiden huippukokouksessa. Toimintaryhmä antaa suosituksia tavoista, joilla valtio voi suojella luotto- ja rahoituslaitoksiaan ja talousjärjestelmäänsä rahanpesulta sekä kuinka estetään terrorismin rahoitus. (Koponen ym. 2007, 147-148)

6.2 Rahanpesurikosten esiintyminen

Rahanpesun avulla usein rahoitetaan uusia rikoksia ja hankitaan arvokkaita asioita. Suomessa rahanpesu liittyy useimmiten talous- ja huumausainerikollisuudella saatujen varojen jälkien peittämiseen. Luotettavia arvioita rikoshyödyn määrästä

ei ole saatavilla. Suhteutettuna huumausaineiden katukaupan arvoon voidaan puhua noin 150 miljoonasta eurosta. Suomessa pestään myös ulkomailla tehdyistä rikoksista saatua taloudellista hyötyä, jonka määrää ei ole koskaan arvioitu. (Koponen ym. 2007, 147; Poliisi)

Rahanpeseminen voi tapahtua muun muassa kierrättämällä varoja pankkien ja muiden rahalaitosten kautta, ostamalla tai sijoittamalla omaisuutta tai pelitoiminnan avulla. Tekotapoja on niin paljon kuin tekijällä mielikuvitusta vain riittää. Suomessa esille tulleissa rahanpesurikoksissa on havaittavissa, että eri esirikosten kohdalla rahanpesutavat vaihtelevat. Esimerkiksi huumausainerikoksissa rikosentekijällä on huomattava määrä käteisvaroja ja niiden pankkijärjestelmään saattaminen, toiseen valuuttaan vaihtaminen tai muuttaminen muuksi omaisuudeksi kuten autoiksi ja kiinteistöiksi on tavallista. Talousrikoksissa varat on yleensä helpompaa siirtää ulkomaille, sillä ne ovat jo pankkitilillä. Varoja kierrätetään joko tiettyjen valtioiden kautta tai eri yhtiöiden kautta ja palautetaan ne sitten Suomeen valeoikeustoimien kautta jollekin toiselle yhtiölle. (Poliisi)

Taulukko 5. Rahanpesun selvittelykeskuksen vastaanottamat rahanpesuilmoitukset 2005-2009

Vuosi	2005	2006	2007	2008	2009
Rahanpesu	3495	9742	17370	22752	27781

Esitutkintaan vuonna 2009 rahanpesunselvittelykeskus siirsi kuitenkin vain 9,7 prosenttia ilmoituksista eli 2 702 tapausta. Prosentuaalisesti tämä on saman verran kuin aikaisempinakin vuosina, vaikka ilmoitusten määrä on huimassa kasvussa.

6.3 Ennakkotapaukset

KKO 2009:59

Törkeään huumausainerikokseen syyllistyneen henkilön avopuoliso oli osallistunut rikoksella hankittujen varojen kuluttamiseen eri tavoin. Hänen katsottiin me-

nettelyllään syyllistyneen rikoslain 32 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa koitettuun rahanpesuun. (Ään.)

Oulun kärjäoikeuden tuomio 16.2.2007

Virallisen syyttäjän syytteestä selvisi, että A oli ottanut vastaan, käyttänyt ja siirtänyt hänen avopuolisonsa B:n törkeällä huumausainerikoksella hankkimaa rikoksen tuomaa hyötyä (11 000 euroa) peittääkseen tai häivyttääkseen laittoman alkupeperän. Alkuperää oli yritetty peittää ostamalla henkilöauto ja mönkijä sekä tallettamalla perheen omille sekä ulkopuolisen henkilön tileille huomattavia summia rahaa. Perheen laskut hoidettiin tilien kautta, mutta kaikki muu eläminen hoidettiin pääasiassa käteisellä.

Kärjäoikeus tuomitsi A:n rikoslain 32 luvun 6 §:n nojalla rahanpesusta 60 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Rovaniemen hovioikeuden tuomio 19.12.2007

A valitti hovioikeuteen vaatien syytteen hylkäämistä sekä rangaistuksen lieventämistä sakoksi.

Hovioikeus totesi, että todistajan kertomuksen mukaan avoparin rahaliikennettä oli tarkkailtu kesäkuusta 2004 huhtikuuhun 2006. Kyseisenä aikana heidän tileilleen oli laitettu käteispanoja yhteensä yli 20 000 euroa ilman selvitystä, mistä lähteistä ne olivat tulleet. Avoparin rahaliikennettä oli kartoitettu myös ajalta ennen ko. syytettä. Selvisi, että autokauppoja oli tehty jo ennen tämän syytteen tekoajaksi, ja niistä saaduiksi voitoiksi arvioitiin 9 000 euroa, joten selvittämättömiksi jäi kärjäoikeudessa ilmi tullut 11 000 euroa. Tällä 9 000 euron lisäyksellä hovioikeus katsoi kärjäoikeuden syyksilukemisen täysin samaksi.

Hovioikeus lievensi A:n rangaistuksen 80 päiväsakoksi.

A:lle myönnettiin valituslupa korkeimpaan oikeuteen. Valituksessaan hän vaati, että syyte hylätään.

Korkein oikeus selvitti, että A oli tietoinen, että hänen käyttämänsä ja mansa rahat olivat rikoksella hankittuja. Hankinnat eivät myöskään olleet RL 32 11§ tarkoittamia tavanomaiseen tarpeeseen hankittua omaisuutta. Lisäksi selvitettyä tuli, että A:n käyttämät rahat olivat nimenomaan rikoksesta saatua hyötyä eivätkä muuten ansaittua, koska kumpikaan ei esimerkiksi ollut ansiotyössä. Raha-varojen siirtely eri tileille puolestaan Korkeimman oikeuden mukaan osoitti sen, että A:n tarkoituksena oli nimenomaan peittää ja häivyttää rahojen laitton alkuperä.

Korkein oikeus ei muuttanut hovioikeuden tuomiota, vaan katsoi A:n syyllistyneen rahanpesuun ja tästä 80 päiväsakon rangaistus.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Kuten jo edellä on mainittu, talousrikollisuudella on merkittävä yhteiskunnallinen vaikutus, sillä sen on arvioitu tuottavan vuosittain yli 5 miljardin euron suuruiset tappiot. Noin puolet kyseisestä summasta aiheutuu verotulojen menetyksistä ja toinen puoli kuluttajille ja elinkeinoelämälle aiheutuvista haitoista. (Valtioneuvosto 2006) Poliisi ja tulli ovat laskeneet, että vuosien 1999-2005 välisenä aikana talousrikosten aiheuttama vahingon määrä on ollut arviolta 65-115 miljoonaa euroa. Samana ajanjaksona talousrikostutkinta on saanut omaisuutta takaisin 28-47 miljoonan euron edestä. (Sisäasiainministeriö 2008)

Euromääräisen taloudellisen vahingon lisäksi talousrikollisuus aiheuttaa talouselämään häiriöitä, jotka vaarantavat yhteiskunnan, elinkeinoelämän ja kuluttajan taloudellista turvallisuutta. Yhteiskunnan toimijoiden on pystyttävä luottamaan talouselämän häiriöttömään toimintaan ja lainmukaiseen markkinainformaatioon, jota mm. yritysten tilinpäätökset tuottavat. (Talvela 1998, 135)

Tietotekniikan kehittymisen ja globalisaation mukana haittojen määrän voidaan olettaa vain kasvavan, koska nämä tuovat mukanaan entistä kehittyneempiä rikoksentekotapoja ja -mahdollisuuksia. Veropohjan ylläpitämiseksi, elinkeino- ja työelämän luotettavuuden säilyttämiseksi ja varoihin kohdistuvien väärinkäytösten torjumiseksi yhteiskunnan jatkuva ja päämäärätietoinen ponnistelu talousrikosten ja harmaan talouden torjumiseksi sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla on välttämätöntä. (Valtioneuvosto 2006)

Talousrikollisuus lisääntyy yhteiskunnan kärsiessä huonosta taloudellisesta tilanteesta, sen osoittaa 1990-luvun laman aikana lisääntynyt talousrikollisuus. Tämän hetkisen heikon tilanteen kokonaisvaikutusta talousrikollisuuteen on vielä vaikea nähdä, mutta median kiinnostus ja mediassa esillä olleet talousrikollisuuteen liittyvät asiat viittaavat vahvasti siihen, että rikollisuus on jälleen lisääntynyt. Esimerkiksi MTV3:n tekstity-sivuilla on vuoden 2010 aikana ollut jo useampia juttuja esimerkiksi talousrikollisuuden lisääntymisestä, Italian mafian pyörittämästä rahanpesusta Suomen kautta sekä siitä, kuinka talousrikollisuudesta on koko ajan tulossa myös Suomessa enemmän jengirikollisuutta.

Hyvin mielenkiintoista olisikin saada uusimmat, vuoden 2009 luvut siitä, onko talousrikollisuus taloudellisen laman myötä tänä ajankohtana kasvanut ja kuinka paljon. Ikävä kyllä talousrikosprosessit ovat niin pitkiä, että tällaista tilastoa vielä 2010 vuoden alussa on mahdotonta saada. Asiat ovat vasta käsittelyssä, esitutkinassa, mietinnässä nostetaanko syyte vai ei, tai eivät ole tulleet edes julki vielä. Tänä vuonna 2010 talousrikostutkinta on asetettu yhdeksi poliisin tärkeimmistä painopistealueista, mikä sekin jo osaltaan todistaa sen, että odotettavissa on talousrikollisuuden kasvua.

Talousrikollisuus vaatii todella paljon viranomaisresursseja, tutkinta on hidasta ja vaikeaa eikä ilmi tule edes kaikki se taloudellinen rikollisuus, jota maassamme harrastetaan. Resursseja ei ole siihen, että viranomaistahot pystyisivät kaikkeen puuttumaan, pääasia olisi kuitenkin, että ne rikokset, joiden taloudellinen yhteiskunnallinen haitta nousee korkeaksi, saataisiin kiinni. Esimerkiksi pienten yritysten pimeää työvoimaa, veronkiertoa, kuittikauppaa ym. on lähes mahdoton valvoa ja toisaalta niistä koituva taloudellinen hyöty on yhteiskunnalle niin pieni, että sen valvominen tulisi vain kalliimmaksi.

Talousrikosten rangaistuskäytännöt tulevat aina tietyin väliajoin esille mediassa ym. sen takia, että ihmetellään kuinka henkeen ja vereen kohdistuvista rikoksista voidaan saada pienemmät tuomiot kuin talousrikoksista. Henkilökohtaisesti en tätä itsekään ymmärrä, koska talousrikoksissa kyse on vain rahasta, kun taas henkeen ja vereen kohdistuvissa on aina kyse ihmisestä ja häntä kohdanneesta pahasta.

LÄHDELUETTELO

1. Painetut teokset

Hakamo Terhi, Jauhiainen Kirsi, Alvesalo Anne, Virta Erja 2009. Talousrikokset rikosprosessissa. Tampere. Poliisi ammattikorkeakoulun tutkimuksia 33/2009. Tampereen yliopistopaino – Juvenes print.

Kanniainen Vesa, Määttä Kalle 1998. Näkökulmia oikeustaloustieteeseen 2. Helsinki. Lakimiesliiton kustannus. Multiprint. Kauppakaari Oyj.

Koponen Pekka, Lahti Raimo 2007. Talousrikokset. Vaajakoski. Suomalainen lakimiesyhdistys. Gummerus Kirjapaino Oy.

Laitinen Ahti, Alvesalo Anne 1994. Talouden varjopuoli: tutkimus talousrikosten vaikutuksista ja talousrikosoikeudenkäynneistä. Helsinki. Sisäasiainministeriö, poliisiosasto.

Lehti Martti, Niemi Hannu 2006. Eräiden talousrikosten rangaistuskäytäntö. Helsinki. Hakapaino Oy.

Lehtonen Asko 1986. Veropetoksesta. RL 38 luvun 11§:n 1 momentin tunnusmerkistöstä lähinnä tulo ja varallisuusverotuksen kannalta. Helsinki. Lakimiesliiton kustannus.

Talvela Tea 1998. Joitakin havaintoja taloudellisen rikollisuuden kontrollin ongelmista. (Julkaistu teoksen Kirjoituksia talousrikollisuudesta 1. Alvesalo Anne yhteydessä) Helsinki. Poliisi ammattikorkeakoulun julkaisu. Tampereen yliopistopaino- Juvenes print.

Tapani Jussi 2004, Petos liikesuhteessa. Jyväskylä. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu. Gummerus Kirjapaino Oy.

Vuorinen Sami 2002. Talousrikosten tutkinta. Helsinki. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Hakapaino Oy.

2. Elektroniset julkaisut

Hallituksen esitys 336/1994 [viitattu 19.9.2009] Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi verotuslain, ennakkoperintälain, arvonlisäverolain ja verohallintolain sivullisen tiedonantovelvollisuutta ja viranomaisten välistä tietojenvaihtoa koskevien säännösten muuttamisesta. Saatavilla www-muodossa:

[URL:http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1994/19940336](http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1994/19940336)

Hallituksen esitys 53/2002 [viitattu 12.11.2009]. Hallituksen esitys Eduskunnalle eräiden rikoslain talousrikossäännösten ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi. Saatavilla www-muodossa:

[URL:http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2002/20020053](http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2002/20020053)

Kalliokoski Tapani. Helsingin yliopiston digitaalinen arkisto, opiskelijakirjaston julkaisu 2005. Talousrikollisuuden muuttuvat piirteet, vaikutukset ja torjunnan haasteet. [viitattu 9.12.2009]. Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10224/3752/kalliokoski33-45.pdf?sequence=1>>

Korkeimman oikeuden raportti. Hakamies Kaarlo, Johansson Marian, Oikeudenkäynnin kesto talousrikoksissa. [viitattu 20.2.2010] Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.kko.fi/uploads/palif00gnxdu.pdf>>

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Rikollisuustilanne 2008 [viitattu 15.12.2009].

Saatavilla www-muodossa: <URL:

<http://www.optula.om.fi/uploads/6c0ln4koz8it.pdf>>

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Vuorinen Sami, talousrikokset [viitattu 3.10.2009] Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.optula.om.fi/uploads/ufw4437.pdf>>

Poliisin kotisivu [viitattu 10.2.2010] Saatavilla www-muodossa:

a)[URL:http://www.poliisi.fi/poliisi/krp](http://www.poliisi.fi/poliisi/krp)

b)[http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/Rahanpesurikokset%20oikeuskäytännössä%20IV/\\$file/Rahanpesurikokset%20oikeuskäytännössä%20IV.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/Rahanpesurikokset%20oikeuskäytännössä%20IV/$file/Rahanpesurikokset%20oikeuskäytännössä%20IV.pdf)

c)[http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/RAP_Vuosikertomus%202009/\\$file/RAP_Vuosikertomus%202009.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/RAP_Vuosikertomus%202009/$file/RAP_Vuosikertomus%202009.pdf)

Sisäasiainministeriö 2008 [viitattu 20.9.2009]. Järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin torjunta. Sisäisen turvallisuuden ohjelman valmisteluun osallistuneen asiantuntijaryhmän loppuraportti

31.3.2008. Saatavilla www-muodossa:

<URL:[http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/jarjestaytynyt_rikollisuus/\\$file/jarjestaytynyt_rikollisuus.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/jarjestaytynyt_rikollisuus/$file/jarjestaytynyt_rikollisuus.pdf)>

Tietoa talousrikoksista ja seuraamuksista [viitattu 3.11.2009]. Lakiasiantoimisto Finsta Oy:n ylläpitämä sivusto. Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.talousrikos.fi>>

Valtioneuvosto 2006 [viitattu 20.9.2009]. Valtioneuvoston periaatepäätös hallituksen toimintaohjelmaksi talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi 2006-2009. Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/periaatepaatokset/2006/har maatalous.pdf>>

3. Lait

Rikoslaki 19.12.1889/39

RL 29 ([24.8.1990/769](#))

RL 30 ([24.8.1990/769](#))

RL 39 ([24.8.1990/769](#))

RL 51 ([1.4.1999/475](#))

4. Luennot

Hartman, Tuula 3.11.2008. Eurooppa oikeus, rahanpesu (luento). Vaasa. Vaasan ammattikorkeakoulu.

5. Ennakkotapaukset

VaaHo 1996/1 Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/ho/1996/vaaho19960210>>

KKO 2001/86 Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2001/200186>>

VaaHo 2003/3 Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/ho/2003/vaaho20031183>>

KKO 2009/59 Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2009/20090059>>

KKO 2009/75 Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2009/20090075>>